

Militaire Spectator.

De MILITAIRE SPECTATOR verschijnt maandelijks, in Nos. van 3 vellen druks; zoodat de Jaargang uit 36 vellen druks (behalve de bijvoegsels die gratis geleverd worden) bestaat, en voor f 6.25, uitgenomen de platen en kaarten, welke afzonderlijk betaald worden, aan de respectieve geabonneerden wordt afgeleverd. Aan de geabonneerden in de Nederlandsche Overzeesche Bezittingen, wordt de Jaargang, uit hoofde van de 40 pCt. rabat voor transport-, assurantie- en commissie-gelden, tegen de betaling van f 8,50 afgeleverd.

Men abonneert zich bij alle Post-Directeuren en Boekhandelaren door het geheele Koninkrijk. Alle inzendingen voor dit Militaire Tijdschrift bestemd, geschieden vrachtfrij aan de Uitgevers BROESE & COMP. te Breda, of aan den Directeur, den kapitein VAN RIJNEVELD, van de rijdende artillerie, te Breda, met het opschrift: voor den Militairen Spectator.

VELDTOGT

DER

NEDERLANDSCHE TROËPEN

OP

HET EILAND CELEBES,

IN DE JAREN 1824 EN 1825,

ONDER AANVOERING VAN

Z. E. DEN LUITENANT-GENERAAL (TOENMAALS GENERAAL-MAJOR)

BARON VAN GEEN.

VI. HOOFDSTUK.

De Opperbevelhebber vormt een plan van operatiën. Tegenkantingen van de zyde der mede-commissarissen. Proclamatie aan de Troepen. Ondervoering van den gewezen koning van Tanette. Stipte nakoming der dienstevoorschriften. Officieel rapport des Opperbevelhebbers. Op den 25sten Februaary is alles tot de inscheeping gereed. Overzicht der strydkrachten die ingescheept worden.

De beide mede-commissarissen, de kolonel VAN SCHELLE en de heer TOBIAS, hadden zich, reeds kort na de aankomst des Opperbevelhebbers, beijverd, om zijne aandacht bijzonder op de Noordelijke gewesten te trekken. Naar hunne meening moest de sleutel tot des vijands magt te Soepa gezocht worden: Het echee dat men vóór deze plaats nu laatstelijk geleden had, verdiende, volgens hen, allereerst eene tuchtiging; zoowel als eene algeheele zuivering der Noorder-districten van vijanden, en eene bestraffing van den muitenden koning van Tanette. Daardoor toch zoude men — naar hunne gevoelens — de handen te Makassar geheel vrij hebben, in 't geval dat de Opperbevelhebber, na den affoop dezer eerste expeditie, naar Boni trok, om den hoofdvijand in zijn eigen land te bestoken. De generaal had deze mededeelingen aangehoord, zonder daarin voldoende beweeggronden te vinden, om de inzigten dezer heeren te volgen. Het werd den Opperbevelhebber duidelijk, dat de gevoelens der beide mede-commissarissen tot eenen snipper-veldtogt moesten leiden, waarbij men eerstelijk

de kleine bondgenooten van den voornaamsten vijand, voor en na zou moeten verlammen, en dan ten laatste dezen aantasten. Voor hem, die den oorlog altijd op eene tegenovergestelde wijze had zien voeren, kon het denkbeeld niet vreemd zijn, dat met het volgen van een zoodanig plan van operatiën, de veldtogt in het lange en breede konde gerekt worden. Immers, de hoofdvijand zou, indien men hem in rust liet, over zijne geheele magt kunnen beschikken om zijne bondgenooten te ondersteunen, en zou dit telkens bij vernieuwing kunnen doen, zoodra men, na het onderwerpen van één district, een ander district aanviel; zoodoende zou men telkens afbreken wat men opgebouwd had. De Opperbevelhebber meende wijders te bespeuren, dat de weifelmoedigheid van den Gouverneur van Makassar — die een zeer braaf man was, maar weinig krijgskundige ondervinding bezat — hem niet toeliet zich op het standpunt te verheffen, waarop men den geheelen toestand van zaken kon overzien. De heer TOBIAS mogt bijzondere administrative kennis bezitten, en met beleid het burgerlijke beheer en de diplomatische betrekkingen met de vorsten leiden, doch het militaire *coup d'oeil* miste hij, — en dit was geen wonder. Daarbij scheen het, dat het voor Soepa geleden echee nog zwaar op het gemoed des laatsten drukte, en vermits zijn naam daarin als handelend persoon voorkwam, dat hij er ook nu naar haakte, om Soepa het allereerst te zien tuchtigen. Toen de Opperbevelhebber aanmerkte, dat hij een' geheel anderen weg wilde inslaan; dat het goed begrepen kriegsbeleid en het gezond oordeel van den ervaren krijgsman, hier gebiedend vorderden, om vooraf den hoofdvijand aan te tasten en te verslaan — toen bragt men eene menigte bezwaren te berde, om den Opperbevelhebber van zijne voornemens af te brengen. Het ontbrak den commissarissen ook niet aan onheilspellende geruchten en tijdingen, om hunne vertoogen meerderen klem bij te zetten. Nu eens hield men het als zeker, dat de Bonieren niets liever wenschten dan den veldtogt in de baai van Boni te zien openen; dewijl zij, in

dat geval, met overmagt in het district van Maros konden vallen, en zich van dáár op het zwak bezette Vlaardingen werpen. Dan weder waren de tijdingen van Boele Comba van dien aard, dat de expeditie onvermijdelijk zoude afgesneden worden. Het lang wegblijven van de verwachte troepen uit de Molukkos, het verwijlen van *de Comeet* met de vloot van den Panumbahan van Sumanap, als ook de onzekerheid van het gedrag dat de hulpstroepen zouden houden als men niet dadelijk met Boni slaagde, eindelijk, de twijfel, of de koning van Sedenring wel in staat zou zijn om die van Soepa in bedwang te houden — dit alles werd op het tapijt gebragt, om den Opperbevelhebber te bewegen den veldtocht in detail te voeren. Met zulk eenen tragen gang, wilden de commissarissen eene menigte van operatiën aaneenschakelen, om, in zekeren zin, Boni voor te bereiden op den zwaren schok, die over deszelfs lot zou beslissen.

Alhoewel deze bedeesde plannen en verontrustende tijdingen geenszins eenen overwegenden invloed op de inzigten des Opperbevelhebbers konden uitoefenen, bragten zij echter niettemin voort, dat hij, als met Celebes minder bekend zijnde dan zijne ambtgenooten (als commissarissen), nadere bevelen gaf tot het verkennen van den vijand in de noordelijke districten, en den heer TOBIAS opdroeg, om den staat van zaken te Soepa en de houding van den koning van Sedenring, in persoon te gaan opnemen, terwijl de majoors GAMBIER en VAN DER WIJCK dit te Maros zouden doen. De kapitein VROME, kommandant te Boele Comba, had tevens een vertrouwelijck bevel ontvangen, om den Opperbevelhebber bekend te maken met den toestand van den vijand aldaar en met de topographische gesteldheid van het terrein, tot aan Katja of Katjang, op 9 uren afstands van het fort; als ook omtrent dien van den weg over de Limbang en de Danowang, naar laatstgenoemde plaats, de diepte dezer rivieren, den tijd van hoog en laag water, enz. De berigten der beide majoors waren, zooals wij in het vorige hoofdstuk gezien hebben, voldoende. Ook die van den kapitein VROME stelden den Opperbevelhebber in staat, om al de voordeelen van zijnen voorgenomen togt in de baai van Boni, duidelijck voor oogen te hebben. Dat de heer TOBIAS, hoe ijverig ook voor de goede zaak, een minder gunstig verslag van zijne zending zoude uitbrengen, dit liet zich verwachten. Wij nu, die de gebeurtenissen van achteren beschouwen, vinden ons genoodzaakt te bekennen, dat de ingebragte voorwendfels van de zijde der commissarissen,

door geene voldoende redenen gestaafd werden. Hieruit zouden eenige nuttige gevolgtrekkingen af te leiden zijn, die wij echter, om ligt te vatten oorzaken, aan den lezer moeten overlaten.

Na de terugkomst van den heer TOBIAS, werd er vergadering van commissarissen belegd, waarin de Opperbevelhebber het plan zijner operatiën — ten minste in ruime trekken — zoude bloot leggen. Hij rekende zich alsnu gelukkig, dat hij, bij de aanvaarding zijner hooge betrekking, de bepaling had gemaakt, dat de mede-commissarissen, in alles wat de krijgsooperatiën betrof, alleen eene consulterende stem zouden hebben. De Opperbevelhebber verklaarde, dat hij thans met de noodige kennis van zaken toegerust met terzijdestelling van alle andere overwegingen, zich onwrikbaar hield aan het voornemen om scheep te gaan, den vijand vooraf van Bonthain en Boele Comba te verdrijven, en, om zijnen weg vrij te hebben, de vijandelijke sterkten te Katjang en te Sinjai te vernielen, waarna hij Boni zelf zou trachten te onderwerpen. Daardoor zou hij het tooneel des oorlogs geheel op het Bonische grondgebied verplaatsen, de regelen eener gezonde strategie volgen, het drukkende van den oorlog geheel op de vijandelijke hulpbronnen doen wegen, terwijl het ten slotte te vermoeden was, dat men, alleen na het wêslagen dezer operatie, de bondgenooten der Bonieren, spoedig en eens voor altijd, tot onderwerping zoude kunnen brengen.

De beide commissarissen, zeer goed inziende dat de Opperbevelhebber zijn plan niet zou laten varen, beproefden nu hem over te halen, om, in verband met zijne Instructie, gelijktijdig eene diversie in de noorder-districten te ondernemen, ten einde de gevaren, die, zoo als zij zeiden, Makassar zelf bedreigde, af te wenden. De Opperbevelhebber kon echter onmogelijck in eene dusdanige diversie, in den zin dier heeren, bewilligen. Wel gezien, hield zijne Instructie iets dergelijcks, doch hij was generaal, en als zoodanig rustte er eene hoogere verpligting op hem, dan pal te blijven staan in den kring van voorschriften, die toch altijd door het toeval, hetzij geheel of gedeeltelijck beheerscht worden. Daarenboven was zijne beschikbare magt, op dat oogenblik, daartoe nog veel te gering, zoodat het hem zoude blootstellen aan zeer veel wisselvalligheden tegen eene hoofdmagt, die men, zonder overdrijving, op 50,000 man konde begrooten. Zijne Instructie had eveneens dergelijcke onbedachte stappen verboden. Aan het versnipperen dezer hoofdmagt was dus geenszins te den-

ken, tenzij hij het bezit van Celebes roekeloos in de waagschaal wilde stellen. De Opperbevelhebber zag zich zelfs genoodzaakt, om alleen de hoogstnoodige krijgsmagt af te zonderen tot lijdelijke verdediging van Maros, Makassar, Bontahain en Boele Comba, om het offensieve met de grootst mogelijke kracht aan te vangen en door te zetten. Als eene laatste proeve, om den Opperbevelhebber tot andere gedachten te brengen, werd een inlandsch koopman gehoord, die — zoo hij zeide — met de voornemens van den vijand zeer bekend was, en die, van zijne zijde, al het mogelijke deed, om de gevaren te vergrooten, die boven Makassar zouden zweven, indien de krijgsmagt die plaats verliet, en zijdelings het roekelooze van eenen aanval op Boni, in de gegevene omstandigheden, schetste. De Opperbevelhebber vroeg den koopman eenigzins driftig: « Of hij wel ooit in Europa geweest was? » en daarop « neen » tot antwoord ontvangende, liet de Opperbevelhebber er dadelijk op volgen: « Welnu mijnheer, dan weet gij ook niet wat wij Europesche soldaten, in zulke omstandigheden vermogen; daár vat men den stier bij de hoorens aan en werpt hem neder. » Hiermede eindigde de beraadslaging, en werd het plan vastgesteld, om vooraf den gevaarlijksten vijand tot onderwerping te brengen.

Alle verdere beschikkingen en toebereidselen tot den veldtocht, kregen, ten gevolge het aangenomen plan van operatiën, de strekking, om zoo spoedig mogelijk den veldtocht te openen. De drukten namen nu meer en meer toe, evenals de zorg des Opperbevelhebbers voor de zieken, die nog dagelijks vermeerderden. Onder al die werkzaamheden, zag men nu maar al te goed, dat de vorming en zamenstelling eener aanzienlijke expeditie op een buiten-etablissement — zoo als Makassar moest beschouwd worden — geenszins doelmatig is. Immers de hulpbronnen die men had, om in zoo vele benoedigheden te voorzien, waren zeer gering. Bij het nagaan van de voorwerpen, die men als voorhanden en in goeden staat vermoedde, ondervond men zeer nijpende teleurstellingen. De verre afstand der hoofdmagazijnen op Java, maakte het onmogelijk, om op toevoer van ontbrekende, of op het verwisselen van onbruikbare voorwerpen te denken. Sommige zaken moesten derhalve met de weinige en gebrekkige materialen die men had, geheel nieuw vervaardigd worden. De ijver welken de generaal aan den dag lag, had ook die van den majoor VAN DER WIJCK, van den kommandant der artillerie, en van de beide artillerie-officieren bij den staf des

Opperbevelhebbers, de luitenants HOYEL en VAN GEEN, ontstoken, en dit kwam zeer te stade. Overigens vond de Opperbevelhebber weinig hulp bij zijne ambtgenooten, voor 't minst niet die militaire energie in het scheppen van hulpmiddelen, die in deze oogenblikken zoo wenschelijk waren.

Te midden van deze militaire bedrijven, vaardigde de Opperbevelhebber de volgende legerorder uit:

« Officieren en soldaten van de Nederlandsche land- en zeemagt, thans te Celebes aanwezig, Sumanappers, en gij Makassaren, die trouw aan het Nederlandsch bestuur zijt gebleven! »

« Met eene aanzienlijke magt heeft het Gouvernement mij tot U gezonden, en mij aan uw hoofd gesteld, om het ten hoogste misdadig gedrag van de Koningin en dat der Rijks grooten van Boni te straffen, welke, de dierbaarste verplichtingen jegens hunne voorouders vergetende en de eeden die zij het Gouvernement toegezworen hadden, deze op de schandelijkste wijze hebben verbroken. De oorzaken hunner trouwelooheid zullen wij niet onderzoeken; het zij ons genoeg, dat zij werkelijk trouweloos zijn en eenen wreedaardigen oorlog tegen de vreedzame Makassaren en tegen het Nederlandsche Gouvernement hebben gevoerd. »

« Ondubbelzinnige blijken van uwen moed en uwe trouw heb ik genoegzaam, om den goeden uitslag van den oorlog, dien wij zullen aanvangen, niet te betwijfelen. Palembang, Padang, Borneo en meer andere plaatsen, zijn getuigen van de lauweren, welke gij reeds geplukt hebt, en dienen tevens tot waarborg, dat het Nederlandsch Gouvernement alleen het verraad wil straffen, en tot bescherming wil optreden van de volkeren, die zich volgens de door hen aangegane kontrakten gedragen. »

« De vroegere bondgenooten welke door dwang hunnen pligt hebben kunnen vergeten, zullen derhalve onder ons vrienden vinden, indien zij zich, na de aankondiging dezer Proclamatie, komen onderwerpen. Indien zij onverhoopt de toegevendheid van het Gouvernement niet weten te waarderen, dan moeten wij hen toonen, wat Nederlandsche soldaten zijn, als zij voor den Koning en het Vaderland strijden. »

« Welaan Kameraden! de weg van eer is op nieuw voor ons geopend. Dat de herinnering, dat in alle tijden, wanneer onze banieren zijn gehoord geworden, onze voorouders dezelve steeds roemrijk hebben weten te verdedigen en te doen eerbiedigen, ons tot aansporing strekken. Toonen wij dan op nieuw, dat wij de waardige afstammelingen dier Nederlanders zijn. »

« De Generaal-Majoor, Opperbevelhebber
der Celebesche expeditie, »

VAN GEEN.

Onmiddellijk na de afkondiging dezer Proclamatie, begonnen de beraamde operatiën een begin van uitvoering te erlangen. De luit.-kolonel REEDER, kommandant der 3de divisie, ontving last, zich op het transportschip *Emile* in te schepen, met 7 officieren, 121 Europesche en 152 inlandsche soldaten der infanterie; benevens 1 officier der artillerie en 20 kanonniërs (waarvan 8 voor Boele Comba bestemd). Het artillerie-materieel dat bij dit detachement gevoegd werd, bestond uit twee kanons à 1 ƒ en twee handmortieren à 16 ƒ (15 duimen), met de benoedigde munitien.

De Instructie welke aan dien hoofd-officier werd gegeven, luidde: dat hij in den vroegen morgen van den 3^{den} Februarij zoude inschepen en naar Bonthain stevenen. Aldaar aangekomen, zou hij met zijn detachement de *Emile* verlaten, welke bodem naar de baai van Boni bestemd was, tot overbrenging van victualie voor de aldaar kruisende zeemagt. Door de zorg van den kommandant en den resident van Bonthain, zoude hij een voldoende aantal kleine vaartuigen gereed vinden, waarmede hij met alle zijne troepen en die van Bonthain, — met uitzondering van 40 man, welke hij in het fort aldaar, onder het bevel van een goed officier, moest achterlaten, — over zee naar Boele Comba zoude vertrekken. Aan den officier, welchen hij in het fort te Bonthain zoude achterlaten, zou hij bevel geven, om zich aldaar defensief te vestigen. Eindelijk te Boele Comba aangekomen, zou hij nadere bevelen afwachten, doch zich gereed houden om dadelijk te kunnen marcheren. Genoemde hoofd-officier voldeed echter slechts gedeeltelijk aan zijnen last, daar hij, met het schip de *Emile*, tot Boele Comba was doorgegaan. Daar dit strijdig was met de inzichten des Opperbevelhebbers, zoo ontving hij deswege eene zeer ernstige teregtwijzing.

De Gouverneur van Makassar werd gelijktijdig uitgenoodigd, te zorgen voor het ter beschikking stellen van het noodige aantal prauwen en andere vaartuigen, ter inscheeping van 1200 à 1500 man, en het gereed houden der noodige levensmiddelen voor deze troepen en voor de hulpstroepen des konings van Goa. Slechts 400 van de laatsten zouden over zee gaan, en de overige hulpbenden te land naar hunne bestemming geleid worden. De 2de luitenant Ulps, van het 2de bataillon der 20ste afdeeling infanterie, werd tot geleider of marschkommandant dezer kolonne benoemd. De koning van Goa ontving het bevel, om tegen den 14^{den} Februarij marschvaardig te zijn.

Middelerwijl had er een voorval plaats, 't welk duidelijk genoeg bewees, hoe gegrond de vertoogen des Opperbevelhebbers waren, ten opzichte van den vermoedelijken loop van zaken in de Noorder-districten, die de mede-commissarissen zoo duister hadden ingezien. De werkzaamheden ter verdere versterking van het fort Falkenberg te Maros, en de werkdadigheid van den kommandant, den majoor COEHOORN, hadden reeds eenen overwegenden invloed op de gezindheden des gewezen en nog muitenden koning van Tanette uitgeoefend. Laatstgenoemde had namelijk aan zijnen broeder

schriftelijk den wensch te kennen gegeven om zich te onderwerpen (*).

Deze onderwerping was werkelijk van veel gewigt, dewijl de Opperbevelhebber daaruit vermogt af te leiden, dat indien de muitende districten Labakkang en Pankaljena mogten aanvallen, door de troepen van Tanette konden in bedwang worden gehouden. De kommandant van Maros werd voor 't minst in kennis gebracht met het vermoeden des Opperbevelhebbers, ten einde in zijn district niet onverwacht of onwetend door de gebeurtenissen, verrascht te worden.

Wat nu de onderwerping van den afgezetten koning van Tanette aanging, de Commissarissen handelden daaromtrent hoogst staatkundig. Eenmaal dien wensch te kennen gegeven hebbende, was het den Opperbevelhebber vrij vermoedelijk voorgekomen, dat die vorst, door de geduchte voorbereidselen tot den oorlog, in het nauw gebracht, geene andere kans van persoonlijke redding zag, dan in eene spoedige onderwerping, welk hopen de voordeelen magtig te worden, die in de

(* Deze brief, woordelijk uit het Maleisch overghegagt, laten wij hier volgen, als een staaltje van den schrijfstijl der inlandse vorsten, en tevens als eene niet onbelangrijke bijdrage tot de kennis van de ware toedragt der betrekkingen dier vorsten, met het Bonische hof.

« Deze brief is geschreven door den Koning van Tanette, ARDOELLAN PAIROEDDIEN, aan TOEAU TSANKER, met de gewone complimenten en met het spijl vergezeld.»

« Mijn Heilwensch komt tot mijn Broeder TOEAU TSANKER; voorts schrijf ik U deze, omdat gij mij verzekerd hebt, dat gij steeds mijn Broeder wilt zijn.»

« Misschien kunt gij mijn welzijn bij den Gouverneur zoeken, indien ik misdreven heb, zoo heeft de Kompagnie mij daarvoor ook gestraft, misschien zal zij mij daarom nu vergiffenis schenken.»

« Mijne schaamte en spijt jegens Boni zijn groot, want niemand heeft Boni getrouwer geëerd dan ik, — tijdens den oorlog van Krompie Sading, heb ik met mijne Broeders en Kinderen mede gestreden, — tijdens den oorlog te Soping insgelijks, — nader is op Maros mijn Broeder gesneeuvel; het was billijk geweest dat toen de Samparaja ware ontroid geworden, doch de Bonieren hebben zich stil gehouden.»

« Nader is Tanette genomen, alleen omdat ik Boni getrouw aankleefde. — Daarna ben ik naar Boni gegaan om het volk op te roepen; zij vonden dit goed, doch hielden zich stil, totdat een Zending van den Koning van Soepa gekomen is, welke gezegd heeft: indien de Bonieren deze maand niet uitrukken, wordt Boni genomen, — toen zijn zij eerst uitgerukt.»

« Nader ben ik door de Bonieren geroepen om naar Maros te gaan; in den strijd heb ik en de mijne tegenover de soldaten gestaan, anders zouden de Bonieren hebben geloopt.»

« DATO MARIO heeft mij zwart zoeken te maken bij den Pangawa, uit broodnijd; hij heeft aan den Pangawa gezegd: vertrouw ARDENG TANETTE niet, hij krijgt steeds Zendingen van de Hollanders. De Pangawa, zonder dit te onderzoeken, heeft mijne goederen (padie-velden) aan DATO MARIO gegeven, ook die van het volk van Tanette; ik weet niet wat ik daarvan zeggen moet, want DATO MARIO heeft twee schoppen, een van den Koning van Boni en een van DATO MARIO; en nadat deze padie-velden aan DATO MARIO zijn gegeven, is er een Zending van den Pangawa bij mij geweest, zeggende: laat dit voorerst zoo blijven, wanneer de zaken afgevoerd zijn, zal dit nader worden geschikt.»

« Over alle deze dingen ben ik vol schaamte en spijt, want ik zeg bij mij zelven: al worden ook mijne naastbestaande opgeofferd. — Het wordt niet op prijs gesteld.»

« Indien de Gouverneur mij niet vertrouwt, zoo wil ik voor de soldaten, de Bonieren bestrijden, en vraag alleen hulp, als ik te zwak mogt zijn, of wel dat mijne Zuster, welke tot Koningin van Tanette verheven is, met alle de vrouwelijke Koningskinderen, naar Makassar opkomen, ten einde, indien mijne gezegden blijken niet opregt te zijn, naar Holland of naar Ceylon te worden gezonden.»

« Mij dunkt dat, indien de Gouverneur mij iets wil laten antwoorden, dat het goed is, dat gij even naar herwaarts kwaamt, om met mij te spreken.»

« Geschreven den 25. Januarij 1825.»

Proclamatie beloofd waren. Met hem te onderhandelen, zou derhalve eene regtstreeksche erkenning geweest zijn van de regten, waarvan men hem vroeger vervallen verklaard had, en die hij zich weder door mouterij had aangematigd. Door zijne onderwerping aan te nemen, zou men, aan den anderen kant, blijken van vrees geven, en tevens zijdelings het regt der koningin van Tanette, die als zoodanig door het bewind erkend was, te kort doen.

Dien ten gevolge werd aan ABDOELLAH PAIROEDDIEN, namens de Commissarissen, te kennen gegeven, dat hij zich bij de koningin konde vervoegen; dewijl het Bewind met geen oproerig onderdaan dezer vorstin konde onderhandelen. Ten slotte werd hem gezegd, dat, indien hij waarijk, zooals hij voor gaf, berouw over het vroeger voorgevallene gevoelde, hij daarvan allereerst de blijken moest geven, voor dat men hem dezerzijds vergiffenis konde schenken. Zijne volkomene onderwerping aan de koningin van Tanette, was het gevolg dezer afwijzing, en daarmede telde men vooreerst eenen vijand te minder.

Wij kunnen hier niet met stilzwijgen eene opmerking voorbijgaan, welke wij, bij het doorbladeren der officiele correspondentie, van al de Oostindische autoriteiten en ambtenaren, de Celebesche zaken betreffende, gelegenheid hadden op te maken. Wij zouden daarvan niet gewagen, wanneer wij niet overtuigd waren, dat hiermede een doel getroffen wordt. Velen van ons, in het moederland, is de dienst in de Oostindische bezittingen, wél eens voorgekomen, als van eenen *toegeeflyker* aard te zijn, dan hier te lande. Het denkbeeld van de rijke bronnen — om zoo te zeggen — van de goudmijnen die men zich daár geopend waant, daarbij de beschuldigingen tegen den toenmaligen Gouverneur-Generaal Baron VAN DER CAPELLEN, door sommigen uitgebragt, wegens geldverspilling — dit alles gaf als van zelf aanleiding tot het vermoeden, dat bij die dienst van toegeeflijker aard, ook eene ruimere administratieve *vrygerigheid* heerschte. Wij waren niet weinig verwonderd, toen een duizendtal brieven, orders en voorschriften, ons de overtuiging gaven, dat die dienst met de gestrengste inachtneming van diciplinaire vormen wordt verrigt, en dat in de geringste deelen de hoogste zuinigheid heerscht. Zelfs de kleinste misbruiken, die hier nog wel eens oogluikend worden toegestaan, en die wij dachten, dat, in gindsche oorden, met geopende oogen zouden worden toegezien, zagen wij door de gestrengste bevelen, zoodra zij zich ver-

toonden, uit den weg ruimen. Onder vele dezer bevelen, halen wij de navolgende dagorder van den 18^{den} Februarij aan, waarin de chef van den staf van het Celebesche leger zegt:

« De Opperbevelhebber herinnert bij deze de chefs der korpsen, aan eene order, reeds in het jaar 1822 gegeven, omtrent het misbruik dat van 's Gouvernements paarden wordt gemaakt, en vindt zich verplicht de nakoming der vroegere bevelen te gelasten, en ten strengste verbied 's Gouvernements paarden voor eigen gebruik te bezigen. »

Deze en andere bevelen, betreffende de administrative aangelegenheden, geven duidelijk genoeg te kennen, dat des gouvernements belangen met de meeste zorg behartigd werden. Wat nu de deciplinaire vormen betreft, ook deze werden strikt gehandhaafd, en op eene wijze die ieder onbevooroordeelde zeer gepast zou noemen. Zoo werd b. v. een officier der 18de afdeeling, bij eene dagorder, de *eer* van den veldtogt te mogen medemaken, *ontzegd*, om eenige ongepaste uitdrukkingen en woordenwisseling jegens zijne meerderen. Daár waar de krijgstucht zoo *klemt*, kan men ook op de *uitvoering* van gegevene bevelen rekenen. Later zullen wij nog een dergelijk voorbeeld aanvoeren; doch hervatten nu den draad van het relaas der gebeurtenissen.

Uit verschillende brieven en officiele stukken, blijkt het, dat de Opperbevelhebber geenszins te vreden was over de trage uitvoering zijner bevelen, met opzigt tot het bijeenbrengen van de noodige kleine vaartuigen en der levensmiddelen voor den togt naar Boni benoodigd. Den Gouverneur van Makassar ha-perde het voorzeker niet aan goeden wil, maar hem ontbrak de echt militaire veerkracht, om de hoogste belangen te doen gelden, tegenover kleine minbeduidende klagen van particulieren, die er welligt hun voordeel in zagen, om dat groote personeel zoo lang mogelijk te Makassar te houden. Over deze en gene zaken deed de Opperbevelhebber zijne wijze van zien kennen, in een rapport, gerigt aan Z. E. den luitenant-generaal Baron DE KOCK. Dit rapport bevatte tevens des Opperbevelhebbers persoonlijke inzigten omtrent de expeditie welke hij zoude aanvoeren, en is te belangrijk voor de geschiedenis zelve, dan dat wij daaruit niet de gewigtigste gedeelten zouden overnemen. Dit schrijven is van den 20sten Februarij gedagteekend, en luidt als volgt:

« Alhoewel er, sedert mijn rapport van den 1sten dezer, geene bewegingen van belang, aan de zijde des vijands, zijn waargenomen, reken ik het echter noodzakelijk, Uwe Excellentie, vóór mijn vertrek van hier, in kennis te brengen met

hetgeen ik sedert eenige dagen, door bijzondere berigten en van den heer commissaris TOBIAS, aangaande de voornemens des vijands, heb vernomen. Hoezeer deze berigten weinig of geen invloed zullen uitoefenen op de door mij beraamde militaire dispositiën, zijn zij echter van dien aard, dat ik Uwe Excellentie met mijne genomene maatregelen moet bekend maken, ten einde mij aanvallenderwijze in de baai van Boni te kunnen vertoonen en gelijktijdig onze forten, aan deze zijde, buiten gevaar te stellen. Uwe Excellentie zult, uit den nevensgaanden staat, een overzicht krijgen van de magt, dien ik tot het beginnen van den oorlog heb kunnen verzamelen; in de vooronderstelling dat Maros door 166 man, Makassar door 500 man (daaronder begrepen 120 Europesche zieken, waarvan 60 man binnen weinige dagen hersteld zullen zijn); Bonthain door 40 en Boele Comba door 60 man bezet zullen blijven.»

«Het geregeld ingedeelde personeel, bestaande uit 2200 hoofden, waaronder 900 inlandsche soldaten, is te gering, om de operatiën in tweeën te splitsen; namelijk, om den vijand op deze zijde van Celebes afbreuk te doen, en tevens in de baai van Boni aan te vallen. Uwe Excellentie zal mij toestemmen, dat er noodzakelijkheid bestaat, om, gedurende de operatiën, mijne magt niet te verdeelen, ten einde de expeditie aan geene onvoorziene wisselvalligheden bloot te stellen, zoodat er ook alleen de hoogstnoodige krijgsmagt zal moeten gebezigd worden, om Makassar, Maros, Bonthain en Boele Comba te verdedigen. Wilde men buiten die forten offensief ageren, dan zoude men eene groote magt, met grof geschut voorzien, moeten kunnen vertoonen, waartoe de goede mousson vereischt wordt. De hulptroepen die hier achterblijven, zullen derhalve, bij het vertrek der expeditie, door het aanleggen van bentings, zich-zelfen moeten verdedigen, tevens den vijand moeten ophouden en hunne kampongs voor alle strooperijen vrijwaren. De voornaamste punten zullen door detachementen van het leger verdedigd worden.»

«Men kan den vijand van voor Bonthain en Boele Comba, zonder eenig gevaar wegdrijven, en deze positie in verband brengen met het hoofdooiwerk, om het tooneel des oorlogs op het Bonisch grondgebied over te brengen. In mijn plan van operatiën was, op grond van het hierboven aangehaalde, bepaald, dat er een' aanval op Sinjai of Katjang, aan de land- en aan de zeezijde zoude plaats hebben. Eene divisie, onder bevel van den luitenant-kolonel REEDER, welke door 500 man hulptroepen zoude zijn versterkt geworden, was tot

dat einde reeds naar Boele Comba vertrokken, om van daar te land naar Sinjai te marcheren; de overige magt, bestemd om de gemelde troepen aan de zeezijde aan te vallen, was reeds bepaald en ingedeeld. De heer commissaris TOBIAS, welke den 15^{den} dezer van Soepa terugkwam, deelde echter de zeer onrustbarende tijding mede, dat de vijand, zoodra wij van hier vertrokken zouden zijn, deze zijde van Celebes zou aanvallen. Zijn Edele gaf mij daarbij niet onduidelijk te kennen, dat hij gaarne zou zien, dat de expeditie op de noordzijde gerigt werdt, of dat ik, voor 't minst, mijne magt verdeelde en gelijktijdig deed ageren.»

«Deze tijdingen, hoe onrustbarend en onheilspellend ook, hebben mij geenszins doen wankelen in mijne eerst opgevatte voornemens. De oorzaken mijner vasthoudenheid aan het door mij ontworpen plan, bestaan daarin, dat vooreerst de expeditie hoofdzakelijk wordt ondernomen om het rijk van Boni te straffen, en ten anderen, dat de vijand veel gunstiger gelegenheden heeft gehad, om eene dusdanige welbepaalde manoeuvre uit te voeren. Immers, het moet voor zeer onwaarschijnlijk gehouden worden, dat de vijand thans Boni zoude verlaten, bewust zijnde van den aanval, dien op Boni beraamd wordt, om zich voor Makassar te komen vertoonen, dat hij moet denken verdedigd te zullen worden. Makassar te bestormen, zou niet zoo gemakkelijk zijn uit te voeren, aangezien er nog 5000 man van het leger des konings van Goa achterblijft, en de gewezen koning van Tanette, zijne partij verlaten, en zich aan de koningin, onze bondgenoot, onderworpen heeft. Een zoodanige aanval zal men nog minder behoeven te vreezen, aangezien de koning van Sedenring beloofd heeft (en zeer waarschijnlijk niet anders zal durven doen), alles van zijne zijde aan te wenden om Soepa te verontrusten.»

«Intusschen vorderde de voorzigtigheid, dat ik mij aan deze zijde niet geheel bloot gaf, vermits ik onze bezittingen aldaar tegen eene verrassing moest waarborgen. Tot dat einde heb ik de positie van Maros zorgvuldig doen opnemen, vermits het fort kan beschouwd worden, als een voorpost van het fort Rotterdam. Het rapport van deze verkenning, door de heeren majoors GAMBIER en VAN DER WIJCK opgesteld, zal Uwe Excellentie doen zien, dat deze positie zooveel mogelijk verzekerd is. De bezetting is voorzien van 3 maanden levensmiddelen. De majoor COENOORN mag, volgens zijne Instructie, onder geen voorwendsel, zijnen post verlaten, ter-

wijl hij met zijne beschikbare magt, alle aanvallen kan afslaan.»

«Ik heb gezorgd dat de communicatie van Maros met Makassar, in allen gevalle langs de zeezijde kan opengehouden worden, zoo welligt die aan de landzijde mogt worden afgebroken. Tot dat einde zijn er twee gewapende kopjakkers ter beschikking van den kapitein ter zee WAARDENBURG gesteld, welke hoofd-officier met Zr. M^e. fregat *Eurydice*, ter reede van Makassar blijft liggen.»

«Aan de fortificatiën van Makassar heeft men tot nog toe niet veel kunnen werken, aangezien de andere werkzaamheden voor de expeditie zelve, alle de beschikbare armen en den beschikbaren tijd hebben gevorderd. De toestand van deze werken, die van het fort Vredenburg en van het materieel der artillerie, tot de verdediging benoodigd, vordert eene dadelijke voorziening. Het kan niet worden ontveinsd, dat omtrent deze zaken zeer veel verzuimd is, zelfs in de omstandigheden die veel activiteit hadden vereischt. Tot verdediging van Makassar had men, vóór mijne komst, eene batterij opgeworpen voor de kampong Bougies, waaraan men den naam van fort Farenthon gegeven heeft; — de dispositie dezer batterij deed duidelijk genoeg blijken, dat dezelve niet volgens goede fortificatie-regels was aangelegd. Ook hierin heb ik laten voorzien. De stadsmuur zal aan oost- en noordzijde geheel met schietgaten voorzien, en door drie tamboers bestreken worden. In vorige jaren heeft men eenen onvergeeflijken misslag begaan, met de opruiming en slooping eener batterij, die op den oosthoek van den stadsmuur gelegen heeft. Deze batterij leverde een zeer voornaam verdedigingsmiddel op, omdat zij in verband stond met het fort Vredenburg, en de nieuwelings opgeworpen batterij Farenthon.»

«De kapitein ter zee WAARDENBURG heeft van mij eene Instructie ontvangen, waarbij hij belast is, om, na mijn vertrek van hier, met zijn fregat zoo dicht onder den wal te komen ankeren, als zulks zonder gevaar van zijnen bodem kan geschieden, ten einde met zijn geschut het fort en de stad te kunnen beschermen. Indien daartoe noodzakelijkheid bestaat, zullen 60 man van de equipadje in het fort gelegd worden. De kommandant van het fort Rotterdam, de kapitein GRIESHEIM, is mede van eene Instructie voorzien. Beoelde kapitein staat onder de bevelen van den heere Gouverneur en militairen kommandant. Zoodra de verwacht wor-

dende troepen uit de Molukkos zullen zijn aangekomen, zal de kommandant van het fort in staat gesteld zijn, aanval- lenderwijze te handelen, in geval hij van nabij mogt bedreigd worden. Hoe een zoodanige aanval naar de omstandigheden kan gewijzigd worden, is in de Instructie aangewezen. In alle gevallen zal een aanval noodzakelijk zijn, wanneer de bevolking van de districten Segerie, Pankaljena, Leang-Leang, Labakkang, enz., zich nabij Makassar vertoonde, hetgeen ik echter niet vrees, omdat de bondgenooten van Tanette en Sedenring, deze districten zullen bezig houden.»

«Bonthain en Boele Comba zullen met een klein garnizoen kunnen bewaard worden, aangezien ik den vijand voor deze plaatsen verdrijven en hunne bentings zal doen vernietigen. Krain BONTHAIN en krain BOELA COMBA zullen daardoor in staat gesteld worden om eene benting, hooger op, aan te leggen, ten einde aan hunne onderhoorige bevolking eenige rust te verschaffen. Volgens de laatste berigten van Bonthain, blijkt het, dat de vijandelijke benden, die zich te Batto Balla, Niepa Niepa en te Biankeke ophouden, en aldaar zeer sterke bentings hebben opgericht, eenigzins verder zijn opgetrokken, tot aan den voet van het gebergte bij Sappa Sappa. Overigens verzekert men, dat de vijanden die zich aldaar hebben opgehouden, merkelyk beginnen te verminderen, terwijl zij zich zeer stil binnen hunne bentings houden; gebrek aan levensmiddelen zal welligt de oorzaak dezer verhuizing zijn. De landweg van hier naar Bonthain is open, zoodat de correspondentie ongehinderd kan plaats hebben.»

«Boele Comba is meer van nabij omringd, terwijl de vijand op alle wegen bentings opgeworpen heeft. De troepen die over land naar Katjang moeten marcheren, zullen den vijand moeten aanvallen, om hunnen rug vrij te hebben. Ik geloof echter dat deze benden niet veel weêrstand zullen bieden, zoodra ik van Katjang of Sinjai ageren zal. Ik bevind mij overigens in de onmogelijkheid, om Uwe Excellentie met de verdere bijzonderheden van het plan mijner operatiën bekend te maken, aangezien alle mijne bewegingen zullen afhangen van den stand des vijands, van den tegenstand dien ik ontmoeten kan, en van de meer bijzondere bescheiden, welke ik op de plaats zelve, nopens de positie des vijands zal kunnen verkrijgen.»

«De vijand heeft op den 5^{den} dezer, des morgens ten 4 ure, eenen aanval met eene aanzienlijke magt op Boele Comba ge-

waagd. Deze aanval was zeer goed geregeld, geschiedde met veel overleg en op verschillende punten te gelijk; doch is niet kunnen slagen. Eene bende, onder aanvoering van zekeren Dain PARAGA, was langs het zeestrand voortgerukt, tot aan de huizen die onder bescherming van het fort liggen, waarvan er eenige door haar zijn in brand gestoken. Te 9 uren werd deze troep genoodzaakt met groot verlies terug te trekken, even als de overige benden, die in het meer open veld, zich niet onder het bereik van het geschut hebben durven vertoonen.»

Na een uitvoerig verslag van alle de werkzaamheden aan het materieel, den krijgsvorraad en de levensmiddelen, alsmede voor de inrigting eener doelmatige ambulance, vervolgt de Opperbevelhebber aldus:

«Ik heb vruchteloos de hoop gevoed, den 15^{den} te kunnen vertrekken. De te verrigten werkzaamheden waren zeer groot, en daarbij heb ik niet altijd de noodige activiteit en hulp gevonden. Eerst op den 18^{den} waren alle de praauwen verzameld; vier dagen zullen gevorderd worden, om deze vaartuigen voor de expeditie geschikt en in orde te maken. De inscheping zal op den 21sten aanvangen, zoodat ik den 23sten zal kunnen vertrekken, hoewel de *Comeet* met de vloot van den Panumbahan van Sumanap nog niet aangekomen is. Met de *Ida Aleida*, gisteren alhier ter reede aangekomen, heeft men het bericht ontvangen, dat de *Comeet* den 16^{den} dezer vertrekken zoude, zoodat ik de hoop voed, om die troepen nog vóór mijn vertrek te zien aankomen.»

«De koning van Goa zal, met 500 man, met mij over zee vertrekken. Indien het noodig mogt worden, zal ik, te Bonthain komende, dien vorst verder over land doen marcheren. De overige 2500 man van zijn leger, die aan de expeditie zullen deel nemen, marcheren te land naar Bonthain, Bancalla, Binamo en Tino doortrekkende. Dáár zijnde, zal hun eene nieuwe directie worden aangewezen.»

«In de conferentie, welke ik met de rijksgrooten van Goa heb gehad, gaven H. H. den wensch te kennen, om nader te worden ingelicht omtrent den weg die vervolgens zoude worden ingeslagen. Ik vond mij echter verplicht hen te zeggen dat daarop geen antwoord konde worden gegeven, en dat, indien zij aan de expeditie deel namen, zij ook mijne deswege te geven bevelen, zouden moeten opvolgen.»

«Gedurende de afwezendheid des konings van Goa, is krain PANKALJENA tot rijksbestuurder gekozen; ik vermeen dat die keuze zeer gelukkig is.»

«Bij het eindigen van het verslag der genomene maatregelen, strekkende om in staat te zijn, de expeditie voort te zetten, zij het mij veroorloofd, de aandacht van Uwe Excellentie op de geringe middelen te vestigen, die een buiten-établissement oplevert, om het materieel voor eene expeditie bijna van alles te voorzien. De hindernissen die men daarbij ontmoet, gepaard met het gebrek aan zekere niet verkrijgbare voorwerpen, die alleen op eene hoofdplaats, in de nabijheid van den zetel des gouvernementes gevonden kunnen worden, doen den wensch ontstaan, dat alle de overzeesche expeditien, op eene der hoofdplaatsen van Java wierden gereed gemaakt; dat zij aldaar onder het oppertoezicht van een generaal of vertrouwd hoofd-officier, van alle noodwendigheden mogten voorzien en zoodanig uitgerust worden, dat zij, bij de aankomst op de plaats harer bestemming, ook dadelijk en zonder tijdverzuim, de operatiën konden aanvangen.»

«Ik geloof, dat ingeval eene zoodanige grondregel zoude kunnen aangenomen worden, zulks niet alleen een geldelijk voordeel voor het gouvernement zoude opleveren, maar tevens veel zoude kunnen bijdragen tot den goeden uitslag van elken te voeren oorlog.»

«De Opperbevelhebber, enz.»

«VAN GEEN.»

Het stellige voornemen des generaa's, om den dag na de afzending van dit rapport, de troepen te doen inschepen, werd weder vrijdeld. De zwarigheden die zich opdeden, kwamen nu gedeeltelijk van den kant des konings van Goa. Van die zijde werden nu dezelfde bedenkingen geopperd, als die door de beide commissarissen waren in het midden gebracht. Dit klonk wel eenigzins zonderling, maar het was zoo: de Bonieren zouden Makassar en Goa afloopen, zoodra de geheele magt naar de bogt van Boni in aantogt was. De Opperbevelhebber verzuimde geene middelen, om eensdeels dien vorst uit zijne dwaling te brengen, en ten andere, om hem gerust te stellen, door de afzending van twee oorlogsvaartuigen, ter kruising om de Noord. Deze list gelukte. — Wij zeggen list, aangezien die vaartuigen het bevel hadden, om des nachts van koers te veranderen, en zich met de afzeilende vloot te vereenigen.

Op den 23sten Februarij kon eindelijk aan de vurige begeerte des Opperbevelhebbers worden voldaan: alles was nu gereed om ingescheept te worden. De troepen en de zeemagt waren niet minder verheugd dan hij, die hen aanvoeren en

ter overwinning zou geleiden. Immers de genoegens die zij reeds in het gastvrije Vlaardingen gesmaakt hadden, zouden hen in verdubbelde mate verbeiden, wanneer zij met de zegetekenen der overwinning terugkeerden. Zóó denkt de soldaat, — zóó koppelt hij de gevaren, welke aan zijnen stand verknocht zijn, aan de genoegens des levens, — zóó vergeet hij een lang gerekt lijden voor het genot van weinige oogenblikken — zóó vergeeft hij ook het zoo dikwerf ondankbare vaderland.

De troepen, die ter inschepping gereed waren, bestonden uit verschillende kompagnien en detachementen van de 18de, 19de en 20ste afdelingen infanterie, uit een detachement van het 7de regiment hussaren en de 5de kompagnie van het 1ste bataillon, van het 3de regiment artillerie.

De gezamenlijke sterkte bedroeg :

NEDERLANDSCHE TROEPEN.

Europeanen. 1500 man.

Inlanders (geregeld in dienst van den Staat). 900 »

Troepen in dienst van den Staat. 2200 man.

HULPKORPS VAN DEN PANUMBAHAN VAN SUMANAP.

1 Bataillon infanterie. 900 man.

1 " Piekeniers. 600 "

1 Eskadron lanciers. 80 "

1180 man.

HULPTROEPEN VAN CELEBES.

Troepen van Goa. 5200 man.

" " Bonthain. 2000 "

" " Gelisson. 1200 "

" " Binamor en Bankala. 1500 "

7900 man.

Ongeveer $\frac{1}{3}$ gedeelte van deze hulptroupen was te paard; de troepen te voet waren voor de helft met geweren, de wederhelft met pieken gewapend.

MATERIEEL DER ARTILLERIE.

Eene bespannen batterij, bestaande uit:

4 Kanons à 2 Ⓔ op berg-affuiten.

2 Houwitsers (Engelsch model) van 8 Ned. duimen.

4 Handmortieren à 15 d^m.

Eene tweede batterij, bij de kolonne van den majoor LE BRON, bestaande uit:

4 Kanons à 2 Ⓔ.

2 Handmortieren à 15 d^m.

Belegerings-geschut, te weten:

12 Kanons à 12 Ⓔ.

8 Houwitsers van 20 d^m.

6 Mortieren van 29 d^m.

4 Steenmortieren van 59 d^m.

2 Bokken voor Congrevische pijlen.

De heer DE SISO, die zijne prauwen ter beschikking van den Opperbevelhebber had gesteld, had er eene op eigen onkosten gewapend en bemand, om op dezelve den veldtogt als vrijwilliger mede te maken. Behalve de diensten door hem in deze hoedanigheid bewezen, kon hij den generaal bijzonder nuttig zijn door zijne grondige kennis van de Boeginesche taal.

Het zwaar geschut werd bij scheepsgelegenheid vervoerd, en was bestemd om bij het beleg van Badjoa en Boni, en later bij dat van Soepa te dienen.

VIII. HOOFDSTUK (*).

De troepen schepen zich op den 9den Maart weder in. — Ongelukkige zeetogt van den 1sten luitenant-adjutant VAN GRIN en den luitenant der marine OORTHUIS. — De majoor LE BRON te Katjang. — Amok. — Katjang wordt vernield. — Landing en gevechten by Mangara-Bombang, dat genomen en verbrand wordt — Gevechten by Sinjai. — Afzeilen van de vloot naar Badjoa

De Nederlandsche troepen hadden alzoo de vruchtbare en fraaije landschappen Bonthain en Boele Comba, die gedurende zes maanden in de klauwen eens roofzuchtigen vijands geklemd waren, in minder dan acht dagen tijds bevrijd. Het oorlogsgedruisch had slechts voorbijgaande het beangstigd geweten van den ontrouwen inlander gepijnigd; want diezelfde soldaten, die met zooveel geestdrift de bevelen van hunnen chef volgden, om den verstokten en halstarrigen te tuchtigen, boden den afgedwaalden, maar terugkeerenden, minzaam den olijftak des vredes. Een gedeelte van des vijands magt was nu geknakt, daar de oorlog reeds op zijn eigen grondge-

(* Het VII. Hoofdstuk nemen wij niet over, om vroeger opgegevene oorzaken. Dit hoofdstuk bevat: *Inschepping der troepen op den 27sten February. De vloot zeilt den 28sten naar Bonthain. Verschillende Instructiën. De vloot komt te Bonthain. Hevige ziekte te Boele Comba. De generaal verkent de vyandelyke werken by Biankeke en doet die ontruimen. Ongelukkig torval. Aanval op den vyand voor Boele Comba. De majoor LE BRON gaat op marsch naar Katjang, de kolonel Biscoff naar Bonthain. Regeling der zaken te Boele Comba. Gevecht te Limbang. De luitenant-kolonel REEDER wordt naar Makassar teruggezonden.*

bied was overgebracht en de bronnen van zijn bestaan daarvoor aan den oorsprong gestopt werden. De landbouw en koophandel konden daarentegen op het eigen erf weder gedreven worden, en herleven onder de bescherming der wapenen, die krachtig behandeld en met beleid bestuurd werden. Deze gelukkige uitkomsten, met een niet noemenswaardig verlies verkregen, had men hoofdzakelijk aan het zoo-even bedoelde beleid te danken. Ware hier minder met *ensemble* en met minder doorzicht gehandeld, dan zou ook de door geweld verkregen ontruiming van een vijftigtal sterke benthings, oneindig meer bloed gekost hebben, en — wat voorzeker erger was — den veldtocht hebben doen rekken. Deze eerste operatie was eene voorbereiding, om de volgende tot een nog gewigtiger doel te voeren.

Op den 9^{den} Maart waren al de geregelde troepen op de voor Bonthain geankerde vloot, weder ingescheept, doch stilleten en tegenwind verhinderden zeil te maken. Tegen den avond verscheen de *Comeet* op de reede, met den Panumbahan van Sumanap. Het schip de *Generaal van Geen*, aan genoemden vorst behoorende, was middelerwijl den 3^{den} te Makassar gekomen, en zou den volgenden dag naar de baai van Boni zeilen. Het hulpkorps Sumanappers kwam zich zoo achtereenvolgens bij het reeds te velde zijnde leger aansluiten.

In den nacht van den 9^{den} op den 10^{den} Maart, verliet de Opperbevelhebber met de vloot de reede van Bonthain, den steven naar Boele Comba wendende, welke plaats men in den vroegen morgen van den 10^{den} voorbij zeilde, koers naar de baai van Boni zettende.

De generaal had het voornemen, om met de vloot naar Sinjai te stevenen, alwaar, volgens de ingewonnen berigten, de vijand in groot getale zich in veldwerken had vastgenesteld. De kolonne van den majoor LE BRON, van de zuidwestzijde over land komende, zou daardoor in de gelegenheid zijn, om het front des vijands te bestoken, terwijl de generaal trachten zou des vijands rug te verlammen. Om den genoemden majoor in de uitvoering van zijnen last behoorlijk te ondersteunen, en hem al dadelijk in den overtocht van de rivier Danowang de behulpzame hand te bieden, kregen de gewapende barkassen bevel, om naar die rivier te zeilen. De 1ste luitenant-adjutant VAN GEEN zou deze expeditie besturen, als bekend zijnde met de plannen des Opperbevelhebbers, die hij aan den majoor LE BRON moest mededeelen. Daarna zoude hij de kolonne langs het strand, tot aan Katja cotoyeren. Dat de ge-

neraal bij deze gelegenheid zijn' zoon die opdracht gaf, geschiedde op grond, dat die officier, zich bij dergelijke expeditien bijzonder had onderscheiden, onder anderen bij Palembang (1821) (*), en dat hij bij onze brave marine-officieren, even hooggeschat als bemind was; iets dat de zamenstemming van de beide wapenen zeer moest bevorderen.

De 1ste luitenant-adjutant VAN GEEN (thans nog kapitein-adjutant van zijnen vader) begaf zich dadelijk aan boord der barkas van Zr. M^r. korvet *Comeet*, die het dichtst bij de *Javaan* (het vlagschip) zeilde. Deze barkas werd door den luitenant ter zee van de 2de klasse OORTHUIS bestuurd. Aan boord zijnde, gelaste de 1ste luitenant VAN GEEN, dat de andere barkassen zouden geseind worden, om zich bij hem te vervoegen en zoo gezamenlijk op te zeilen. Het gebrek aan seinvlaggen belette de uitvoering van dit bevel. Middelerwijl bemerkte hij, tot zijn groot leedwezen, dat hij op de slechtste zeiler van de geheele kleine flotille was overgegaan. Lang dralen hielp hier niet; er werd alzoo besloten, met de barkas koers naar wal te zetten, om den ontvangen last aan den majoor LE BRON over te brengen, in het geval namelijk, dat genoemde officier de rivier Danowang niet reeds was overgetrokken. Tot overmaat van tegenspoed, begon de wind, tegen het vallen van den avond, uit den wal te blazen, waardoor de nadering aan het strand zeer bemoeijelijkt werd. Van de vloot was, uitgezonderd éene barkas, geen bodem meer te zien. Een schot uit de karonnade van 18 E gelost, als sein voor de nog in het gezigt zeilende barkas, werd niet begrepen of niet gehoord. Onze schepelingen bleven dus alleen in eenen pikdonkeren nacht, dobberen op eene onbekende zee, blootgesteld aan eenen steeds meer en meer opstekenden wind. De hevige regenbuijen, die zich met den wind afwisselden, maakten het verblijf in de opene barkas, niet *lekker* (een Oostersch-Hollandsch woord). — Met de opkomende, verkwikkende zon, bedaarde de storm; maar nu werd men van het doorworstelde leed in een ander gestort, naardien de luitenant OORTHUIS, op het zichtbare hooge gebergte van Bonthain eenig bestek makende, ontwaarde, dat de barkas vrij ver uit den koers gezeild was. De eendaagsche voorraad scheepsbesluit en arak was verteerd; de laatste ontdekking maakte de eerste vrij ontmoedigender. Er werd besloten, om het eerste land het beste aan te doen, drinkwater, en zoo mogelijk, eenige eetwaren

(*) Een officier die in menigen veldtocht in onze Oostersche gewesten, maar vooral te Palembang en op Padang, zich bij elke gelegenheid met roem overdekte.

in te nemen, om vervolgens de baai op te zoeken. Hadden de beide officieren en de twaalf matrozen des nachts door koude veel geleden, het was met hen op den middag, door de *ondraaglyke* hitte, niet beter gesteld, zoodat het Oostersche *lekker* nog altijd te zoeken was. Men bleef nu op avontuur zeilen, en welras vertoonde het zich aan den horizon; want tegen den avond (van den 11^{den} Maart) zag men vijf praauwen, die voor rooversvaartuigen werden aangezien. Met hongerigen maag en dorstigen mond te vechten, valt niet juist in het zwak van den Hollandschen soldaat; maar de echte *Jan-maat* neemt het — als het wezen moet — zoo naauw niet, zoodat de karonnade en de geweren geladen, en *kort-jan* gescherpt werd, om het zoo lustig mogelijk, tegen eenen vermeenden vijand op te nemen. Door de invallende duisternis, verloor men de praauwen uit het oog, terwijl het grootste gedeelte der kleine equipaadje, door afmatting in slaap viel. Bij het aanbreken van den dag (12^{den} Maart) ontdekte men, bij eene kalme zee, op twee mijlen afstands, den wal; — welke, wist men niet. Met moeite bragten de riemen het vaartuig dóór de branding, aan het strand, en zoodoende den luitenant VAN GEEN, met zijnen knecht en zeven gewapende matrozen aan wal, om water en levensmiddelen op te sporen. De luitenant der marine OORTHUIS zou de barkas met vijf matrozen bewaken. Onze verkenners troffen, gelukkigerwijze, op ongeveer één uur afstands van de kust, frisch bronwater aan, en eenige ongewapende inlanders, die echter de Maleische taal niet magtig waren en zich evenmin konden doen verstaan als de luitenant VAN GEEN het konde. Het koste zeer veel goede woorden, om eenige jago of maïs te verkrijgen, welke schrale provisie de matrozen naar de barkas terugbragten, om met hunne even hongerige als dorstige kameraden een soort van middagmaal te houden. Met den opkomenden landwind, stak de barkas weder in zee, zonder het ruime sop te kiezen, vermids de luitenant OORTHUIS, bij gemis van een kompas, langs den wal zijn koers moest zoeken. Tegen 10 uren des avonds, zeilde de barkas de baai van Boni binnen, en bevond zich weldra in het zog van een groot schip, 't welk dadelijk gepraaid werd. Dit schip, zijnde de *Generaal van Geen*, nam de barkas op sleeptouw, waardoor het leed dat onze schepelingen verduurd hadden, gelukkig een einde nam. Stille belette om spoedig vooruit te gaan; door brand- en lichtkogels, die in de verte van vaartuigen geworpen werden, bespeurde men, dat de vloot, of een of meer gedetacheerde schepen de eene

of andere verkenning bewerkstelligden. Met het aanbreken van den dag zag men de vloot, hoewel op aanmerkelijken afstand, voor den wal ten anker liggen, terwijl de doodelijke windstilte afgebroken werd door het donderen van het geschut. Dit krijgsmuziek was niet zeer geschikt, om de luitenants VAN GEEN en OORTHUIS, werkeloos in de slap hangende zeilen te doen kijken. — Beiden besloten om 't volk der barkas aan de riemen te zetten, en zoodoende zich spoediger ten doodendans te begeven, of in den roem eener overwinning te deelen. Tegen 11 uren werden zij door eene kanonneerboot gepraaid, welke ter hunner ontdekking was uitgezonden. Te 3 uren des namiddags lag de barkas aan de valreep van het vlaggeschip *Javaan*. Na dezen uitstap moeten wij den lezer een weinig terug verplaatsen, en vervolgens eenen tweeden uitstap doen, om den draad der gebeurtenissen geregeld te volgen.

Wij hadden den majoor LE BRON, na zijnen overtocht van den Limbang en de bestorming der vijandelijke benting, verlaten. Het was ons echter bekend, dat hij, na eenige rust genomen te hebben, zijnen marsch op den 8ten Maart in de rigting van Katjang vervolgde. De togt werd op den 9^{den} Maart verder voortgezet, zonder dat men vijanden ontmoette. In den vroegen morgen van den 10^{den}, liet de kommandant der kolonne de troepen, op een uur afstands van het vijandelijk Katjang (*), halt houden, om de hulpbenden in te wachten en eenige beschikkingen te beramen, voor het geval dat krain KATJANG weigerde zich te onderwerpen. Daarmede bezig, meldde zich een hoveling des konings van Goa aan, die den majoor, in naam van zijnen vorst, de vergunning verzocht, om met eenige ruiters naar Katjang te mogen gaan, ten einde onderhandelingen aan te knooien, waartoe — zoo hij voor gaf — krain KATJANG genegen was. Dit bericht beloofde te vele voordeelen, in het belang zijner beweging, dan dat LE BRON hierin eenig kwaad zag; — het verzoek werd derhalve toegestaan.

Kort daarna kwam de afgevaardigde met krain KATJANG — een reeds bejaard man, doch van een kloek voorkomen — terug, medebrengende een karbauw voor de troepen. Dit onbegrijpelijk snel slagen in eene onderhandeling van dien aard, baarde te meer achterdocht, uithoofde de inwoners van Katjang den majoor waren afgeschetst, als van eenen zeer ge-

(* Een klein gebied, aan Boni onderworpen.

vaarlijken en verraderlijken aard te zijn. Het voorkomen van den Goaschen afgezant boezemde ook niet veel vertrouwen in; zoodat LE BRON eene geheime overeenkomst tusschen zijnen bondgenoot den koning van Goa en de Katjangers vermoedde; waarvan hij nadere sporen wilde ontdekken. Dat de ware gevoelens en inzichten van krain KATJANG, bij zijn aanzoek om in genade opgenomen te worden, en zijne kampong van plundering en vernieling verschoond te zien, geenszins onbewimpeld te voorschijn kwamen, liet zich denken; — doch de majoor kon, noch mogt dit antwoord van de hand wijzen. De krain werd naar zijne kampong teruggezonden, met de verzekering, dat de kommandant der kolonne, in naam van den Opperbevelhebber der Nederlandsche krijgsmagt op het eiland Celebes, de onderwerping der Katjangers had aangenomen; en dat zij op de bescherming hunner eigendommen konden rekenen, indien zij getrouw de voorwaarden vervulden, welke de kommandant hen persoonlijk zou bekend maken. De krain was reeds bewust, dat die voorwaarden zeer gemakkelijk te vervullen waren.

De geheele zamenloop van dit kleine oponthoud had de zonderlingste vermoedens bij den majoor LE BRON en zijne officieren doen ontstaan, en riepen als van-zelve, een voorzigtig gedrag in. Het vurige temperament des aanvoerders, noch zijne onverschrokkenheid, deden hem buiten de palen der zoo noodzakelijke omzigtigheid treden. De 1ste luitenant HEGI werd dan ook met een peloton infanterie vooruitgezonden, om eene positie te kiezen, waarin de troepen zouden kunnen uitrusten, zonder gevaar te loopen van overvallen te kunnen worden. In of zeer in de nabijheid van Katjang te bivouacieren, vond de majoor niet raadzaam. De kolonne volgde langzaam, tot aan de plaats die door den evengenoemden officier was opgespoord, en die, behalve dat zij eene terreinverhooging had, daarenboven met eenen sterken pagger omzet was. De troepen marcheerden daar ter plaatse in carré op, om in dien vorm te rusten, terwijl de zieke manschappen, de munitie en andere bagage, in het midden van het carré gelegerd en geplaatst, in veiligheid waren. De handmortieren werden uit voorzorg, tegen Katjang in batterij gezet.

De majoor LE BRON gaf nu, na de opgenoemde voorzorgen genomen te hebben, het kommandement der troepen, tijdelijk aan den kapitein ROSER over, vast besloten, om de geheime oogmerken van krain KATJANG te doorgronden, en te zien wat hij eigenlijk in zijn schild voerde. Alleen door zijnen

tolk vergezeld, wandelde hij naar de kampong en naar de woning van den krain, die hem aan den voet van den trap opwachtte. Boven komende om aan het schijnbaar minzame verzoek van dit dorpshef te voldoen, en het huis binnentredende, was hij niet weinig verwonderd, zeven manspersonen van eene krachtige gestalte en met onverdekte kritsen (tegen 's lands gebruik) gewapend in het vertrek te zien. Deze mannen werden hem voorgesteld, als de zonen en verdere leden van het huisgezin des krains. Zonder den minsten zweem van argwaan te doen blijken, zette de majoor zich in hun midden en naast den krain neder. Een zoodanig bewijs van vertrouwen moest toch wederkeerig vertrouwen inroepen, vooral toen LE BRON zich zeer gemeenzaam met hen onderhield, over hunne belangen, en over den marsch en de positie des vijands sprak. De onrustige blikken zijner toehoorders, noch hun verdachte gebaarden ontsnapten zijne opmerkzaamheid. Het vertrek, waarin zij gezeten waren, rond ziende, even alsof hij eenig voorwerp tot verdere voortzetting van het gesprek zocht, viel de majoor den krain eensklaps stout in de rede, met te zeggen, dat het hem voorkwam, dat zijlieden niet dat vertrouwen in hem stelden, als de krain wel wilde doen gelooven. Immers zijne woning had eer het voorkomen van een geplunderd huis, dan van den dalm van een Bonisch volkshoofd. Deze inval scheen de familie een weinig van haar stuk te brengen; doch de krain, het minst verlegen, gaf ten antwoord, dat de koning van Goa, reeds vier-en-twintig uren vroeger, één zijner officieren met een veertigtal ruiters gezonden had, ten einde hem te bewegen, om zich te onderwerpen, « waartoe hij zoo genegen was. » Diezelfde zendeling had hem den raad gegeven, om, zekerheidshalve zijne vrouwen, kinderen, vee, goederen en kleinodiën, en die van zijn volk, in het gebergte en in de bosschen te brengen; daarbij voegende, dat dit alles niet ver van huis behoefde gezonden te worden, vermits onze troepen niet gewoon waren, zich ver van den weg te verwijderen; en eindelijk, dat zij hunne wapens konden behouden. Hier begon de draad eener dubbelzinnigheid van den kant des konings van Goa te voorschijn te komen, te belangrijk welligt om nader gekend te wezen, dan dat LE BRON eene poging zou verzuimen, haar verder te ontdekken. Op dat oogenblik trad echter de 1ste luitenant DE WITT van de 18de afdeeling, binnen, die, ongerust over het lang wegblijven van den kommandant, op eigen gezag, hem opzocht, om te zien, waar het haperde — LE BRON zondt hem eenigzins stuursch naar het

bivouak terug, om daardoor het vertrouwen van zijn inlandsch gezelschap nog meer te winnen en hen te overtuigen, dat een bevelhebber, die, gedurende meer dan een uur, zich alleen, midden onder acht gewapende vijanden begaf, om over hunne belangen te spreken, zooveel achterdocht niet verdiende, enz.

De luitenant DE WITT was intusschen op het bivouak teruggekomen, verslag doende van hetgeen hij gezien had; middeleerwijl waren de hulptroepen insgelijks opgemarcheerd en krain BONTHAIN met zijne troepen aangekomen. Zoodra de laatste vernam, dat LE BRON bij den krain KATJANG aan huis was, riep hij verschrikt: «Dan moeten wij hem redden!» en snelde ijlings naar Katjang. De luitenants HEGI, ULPS, RUTTEN, VAN AKEN, en de officier van gezondheid TYTHOF, volgden hem op de hielen, zoodat alle deze personen bijna gelijktijdig het vertrek binnentraden, waarin LE BRON nog steeds onderhandelde. Krain BONTHAIN trad dadelijk op LE BRON toe, hem, buiten adem en met afgebroken woorden toeroepende: «Mijnheer de majoor, gij moet niet onder dit volk blijven; — gij zijt onder slechte menschen en verraders.» LE BRON poogde hem echter gerust te stellen, met te zeggen, dat hij reeds meer dan één uur tijds in dat huis verwijld had; doch op hetzelfde oogenblik rapporteerde de luitenant VAN AKEN, dat hij in eenen gang van het huis een groot getal wapens, als: bussen, donderbussen, geweren (meest alle geladen), kritsen, kruid en lood gevonden had. Dit veranderde de zaak en den toon des kommandants, die nu zeer ernstig het Katjanger Opperhoofd rekenschap vorderde van het groot getal zich daar bevindende geladen wapens. Een der Katjangers sloeg daarop de hand aan zijne krits en trok haar half uit, hetgeen krain BONTHAIN niet ontsnapte. Den schijn aannemende alsof hij zulks niet gezien had, maakte laatstgenoemde den majoor opmerkzaam, dat het met de overoude gewoonten, gebruiken en instellingen streed, dat vorsten en volken, welke tot onderwerping kwamen en om genade smeekten, zich gewapend in de tegenwoordigheid van een Nederlandsch kriegsbevelhebber vertoonden, en dat zulks geenszins als een bewijs van onderwerping of goede meening konde opgenomen worden.

Het tafereel dat in het bewuste vertrek nu plaats had, was schilderachtig: aan de eene zijde eenige Nederlandsche officieren, gereed om de wapens te trekken; achter hen eenige mannen van het gevolg des braven krains, die vergeefsche

moeite deed, om den vertrouwvol en gerustzittenden LE BRON te bewegen, om het huis te verlaten. De blikken der Bonthainers, op de minste bewegingen der Katjangers gerigt, met ontbloote, doch achter hunnen rug verborgen kritsen, op de teenen staande, om over de officieren heen te zien; de Katjangers, op eene prooi loerende, moordlustig gestemd en met de verschrikkelijke amok-kreet op de lippen; — LE BRON nog altijd zittende naast zijnen bejaarden hospes, die met hem in uiterlijke kalmte wedijverde.

De waarschuwing van krain BONTHAIN was te gegrond, om in den wind geslagen te worden, zoodat LE BRON, aan zijnen tolk den last wilde geven, dat de Katjangers hunne kritsen zouden afleggen; door krain BONTHAIN werd hij daarin echter teruggehouden, met de woorden: «Laat mij dat zeggen; daartoe behoort eene zekere manier, om dat gepast voor te dragen.» Ter naauwernood had hij die bijzondere voordragt begonnen, of een der Katjangers deed eenen verdoovenden kreet hooren, en sprong, zijne krits trekkende, schuimbekkende van woede, op LE BRON toe. Krain BONTHAIN kwam hem echter voor, dekte met zijn ligchaam en zijnen linker arm, den majoor, dien hij met den regter arm hevig terug stiet, ten einde hem van eenen zekeren dood te redden. De brave krain ontving daarbij eene menigte wonden in den linker arm. Op hetzelfde oogenblik sprongen de Bonthainers toe, en sleepen den majoor uit het gedrang en uit de naauwe toegangen van het huis. Iedereen redde zich zoo goed mogelijk, zich met den degen eenen weg banende, door een groot aantal gewapende Katjangers, die zich tot dat tijdstip toe verborgen gehouden hadden. De Bonthainers dekten moedig den terugtogt der officieren, en hadden het gepleegd verraad reeds op menigen Katjanger gewroken. LE BRON, buiten komende, en den redder van zijn leven niet ziende, trok nu voor het eerst den degen, en stortte in het huis, waar hij den edelmoedigen en dapperen krain, met een zijner vijanden worstelende en reeds doodelijk gewond, aantrof. Zijne tegenpartij neer te stooten en zijnen redder vechtende naar buiten te dragen, was het werk van een oogenblik. Nu bespeurde hij echter, dat zijn chacot, waarin zijne brieven tasch geborgen was, in het huis was gebleven. Nogmaals drong hij binnen het vertrek, waar krain KATJANG, met eenige der zijnen lag te zieltogen; zijn chacot was gevonden; doch de terugtogt was moeilijk, en moest met den dood van eenen Katjanger gekocht worden. Het huis was echter nog sterk be-

zet, daar er uit verscheidene openingen op het detachement onzer troepen, dat inmiddels het huis omsingeld had, werd geschoten, waardoor eenige onder-officieren en soldaten gewond werden, en een kind en een paard sneuvelde. Door het werpen van brandende zunders, had men den dalm spoedig in brand, en daar alle toegangen bezet waren, moesten de nog levende bewoners (naar gissing ruim zestig) in de vlammen omkomen. Vier hunner poogden te ontsnappen, doch vonden hunnen dood op de spitsen der bajonetten. De geheele kampong, waaruit nog vele verborgene Boniers gevlugt waren, werd in de asch gelegd.

Krain BONTMAIN, doodelijk in den onderbuik, en door vele andere minder gevaarlijke kuitssteken gewond, door den officier van gezondheid TITTHOF verbonden en verzorgd, werd, op zijn verzoek, onder behoorlijk eskorte der zijnen, naar Bonthain teruggebracht. Slechts weinige dagen overleefde hij zijne edelmoedige zelfopoffering, diep betreurd door allen die hem hadden leeren kennen en hoogschatten.

De kolonne vervolgde haren marsch naar de uitwatering der rivier Kassie, in de verwachting van aldaar de vloot te zullen aantreffen. Na vele vermoeijenissen ondergaan en bezwaren van allerlei aard te hebben doorgeworfeld, kwam de kolonne op den 15^{den} Maart bij de kust op biuvoak. Vier dagen waren er verlopen, sedert zij hunne krijgsmakkers der hoofdmagt niet gezien hadden, en deze korte tijd was door afmatting, als het ware, oncindig gerekt. De gezonden, zoowel als de zieken, die daaglijks in getal toenamen, begroeteden juichend de naderende vloot, als het vlottende vaderlandsche erf, — de ranke vertegenwoordigster van het dierbare moederland, voor welks belangen men leed, voor welks welvaart en bloei men kampte.

De majoor GAMBIER kwam spoedig met eene gewapende sloep aan wal, om namens den Opperbevelhebber, naar den toestand der landkolonne onderzoek te doen en derzelver kommandant het bevel tot eene tweede operatie, in de rigting van de rivier Sinjai, over te brengen. De 58 zieken werden dadelijk op het ambulance-schip gebracht en de kolonne daarentegen door het detachement van den luitenant CATTENBURG versterkt. De koning van Goa ontving eene strenge teregtwijzing, omtrent de onderhandelingen, die Zijne Hoogheid, op eigen gezag, met den krain KATJANG had aangeknoopt; iets dat niet tot zijne, maar alleen en uitsluitend tot de bevoegdheid des Opperbevelhebbers en der commissarissen behoorde.

De marsch welke de kolonne van den majoor LE BRON alsnu moest afleggen, was hoogst moeilijk, uithoofde van de weinige bekendheid met de landstreken, die zij moest doortrekken. De berigten die er van den toestand des vijands waren ingewonnen, deden ook voorzien dat zij met overmagt zou te kampen hebben. Om deze en gene redenen, vermeende LE BRON eenige bezwaren te kunnen opperen, welke de generaal uit den weg ruimde, door eenen, voor dien officier, even vleijenden als teregtwijzenden brief. De generaal liet o. a. hem gevoelen, dat een hoofd-officier van zooveel verdiensten en van dien beproefden moed, nimmer zwarigheden *kan* maken, wanneer het woord voorwaarts in zijne order zoo duidelijk stond uitgedrukt.

In den namiddag van den 15^{den} ging de vloot onder zeil naar den Sinjai, om, in verband met de kolonne van den majoor LE BRON, de Bonische leger-afdeeling, aldaar geposteerd, in hare versterkingen aan te tasten. Tegenwind belette, om nog in den avond van dien dag de regte ankerplaats te vinden, zoodat de vloot op drie mijlen van den wal ten anker moest komen. De Opperbevelhebber ontving echter de aangename tijding, dat twee aanzienlijke krains zich aan het gouvernement hadden onderworpen, en aan den majoor LE BRON de verzekering hadden gegeven, dat zoowel zij als hunne onderhoorigen, door het hof van Boni waren gedwongen, om de wapens tegen het Nederlandsche Bewind op te vatten. In den nacht van den 14^{den} maakte de vloot weder zeil, en kwam reeds in den vroegen morgen bij de rivier Sinjai en voor de vijandelijke negorij Mangara-Bombang, ten anker.

Middelerwijl alles tot eene landing in gereedheid werd gebracht, liet de Opperbevelhebber zich met de officieren van zijnen staf, in eene sloep onder den wal brengen, om de vijandelijke stelling en eene geschikte landingsplaats te verkennen, terwijl de compagnie flankeurs, onder bevel van den kapitein VAN STIRUM, met 2 handmortieren, in kleine vaartuigen volgde. De barkassen, onder de leiding van den luitenant der marine ZOUTMAN, volgden in slagorde geschaard, gereed om de landing te beschermen. Op een kwart uur afstands en links van Mangara-Bombang, zou de voornoemde compagnie voet aan wal zetten, doch werd, door den aldaar geposteerden vijand, hevig beschoten. Onze brave matrozen, roeiden er niet minder stevig op los, ondersteund door het kanonvuur der barkassen en het klein geweervuur der flank-

keurs. De Opperbevelhebber bestuurde de landing in persoon, terwijl zijne bevelen met den meesten ijver en het grootst beleid, door den evengenoemden braven zee-officier ten uitvoer gebragt werden. Zoodra de kapitein VAN STIRUM zijne kompagnie aan wal had, rukte hij aan haar hoofd voorwaarts, verdreef den vijand, dien hij voor zich had, verbrandde eenige huizen, en nam vervolgens eene vrij voordeelige stelling. Deze beweging werd met evenveel beleid als koelbloedige dapperheid uitgevoerd. De generaal op de plaats zelve het groote gewigt van dit punt inziende, deed dadelijk seinen, om de overige troepen, de reserve, het detachement hussaren, twee handmortieren en twee houwitzers te doen landen. In dien tusschentijd had ZOUTMAN zijne kleine flotille zeer dicht onder de versterkte negorij gebragt, welke hij hevig kanonneerde, hetgeen de vijand uit vier stukken geschut en met klein geweervuur beantwoordde. Hier was de vijand achter borstweringen geplaatst, welke tusschen moerassen aangelegd, al de voordeelen van eene goede defensive positie bezaten. De ontscheping der overige troepen en het artillerie-materieel, zou derhalve onder zeer netelige omstandigheden hebben moeten plaats hebben, indien de vijand zich in die stelling had kunnen blijven handhaven. Uit dien hoofde vroeg de Opperbevelhebber eenige vrijwilligers, om meer landwaarts in den regtervleugel der vijandelijke stelling te omgaan, en haar in de flank aan te vallen. De geheele zoo evengenoemde flanker-kompagnie en eenige artilleristen boden zich als één man aan. Het artillerie-materieel nog niet ontscheept zijnde, vroeg de majoor GEY, de eer te mogen hebben deze braven te geleiden en de bevolene operatie onder de oogen van zijnen chef uit te voeren. De beweging werd met de grootste stoutmoedigheid en aanvankelijk door het laag water van een tak der Sinjai begunstigd, ten uitvoer gebragt, zoodat de Boeginezen, in hunne flank bedreigd, na eenigen wederstand geboden te hebben, hunne stelling verlieten en door de moerassen naar de bosschen vloten. Zij werden door de onzen, steeds door den majoor GEY en den kapitein VAN STIRUM voorafgegaan, een half uur ver met de bajonnet in den rug vervolgd. Een stortregen, die de verdere vervolging geheel onverwacht belemmerde, deed de Bonieren het offensieve hervatten. Aan vuren was niet meer te denken, want meer dan drie vierde der geweren weigerde en de vijand kwam met magt opzetten, terwijl zijne kavallerie nu van hare zijde strandwaarts rende, om den terugtogt der onzen af te snijden. De majoor GEY verzamelde

zijne vrijwilligers, en trok in defensieve houding, met orde terug; zijn toestand was echter hoogst gevaarlijk, vermits de vijandelijke kavallerie reeds op het strand, onder onze inlandsche matrozen, die zich te ver van de sloepen gewaagd hadden, sabelde. De generaal had echter tijdig genoeg de beweging der vijandelijke kavallerie gezien en haar oogmerk doorgrond, waarop hij aan den luitenant ZOUTMAN seinde, om door kracht van riemen, met de barkassen eene frontverandering te maken, zoodat zij de bedoelde ruitery uit de karonnaden konden beschieten. De manoeuvre werd met de beste uitkomst bekroond: de Bonieren weken, en de majoor GEY met de zijnen konden den terugtogt vervolgen en de vorige stelling achter de rivier weder bezetten. De Bonieren begonnen zich op nieuw in de kampong te nestelen; doch naauwelijks had de majoor GEY dit opdagend onheil bespeurd, of hij zette zich andermaal aan het hoofd van eenige vrijwilligers, trok den tak der Sinjai nogmaals door, verdreef eenige vijandelijke posten en stak den brand in de naastbijgelegene huizen. Het gelukte niet de geheele negorij door brand te vernielen, aangezien de Bonieren weder met magt kwamen opzetten, zoodat de onzen andermaal terug moesten trekken. Het water was middelerwijl sterk opgelopen, iets waarop de vijand, zoo het scheen, gerekend had, om door dit middel aan den majoor GEY den terugtogt af te snijden. Zijn aftogt was derhalve niet meer vrij, en, door de bedoelde riviertak zwemmende, ontving hij eenen geweerkogel in den schouder, welken hij dadelijk deed uitsnijden, om in staat te zijn den volgenden dag de artillerie te kunnen aanvoeren: Zijn wapen toch mogt niets lijden door het tijdverdrijf dat hij zich aan het hoofd der flankeurs had verschaft.

De landmagt en de marine, de Nederlandsche en inlandsche krijgslieden ijverden om strijd, om de bevelen van den Opperbevelhebber met voorbeeldigen moed en volharding uit te voeren, en zelfs zijne wenschen voor te komen: ieder wilde zich onder zijne oogen onderscheiden. De dag die op den 14^{den} Maart moest volgen, zou welligt voor velen zwaar wegen, vermits het vermoeden dat eene vrij aanzienlijke vijandelijke magt in deze streken aanwezig was, tot zekerheid verkeerde. Niemand twijfelde echter aan de voornemens des Opperbevelhebbers, om hier door te tasten. De toebereidselen welke in den nacht gemaakt werden, zeiden het overige. De generaal verzuimde echter geen voorzorgen, voor het geval dat onvoorziene omstandigheden eenen onverhoopten te-

rugtogt mogten berokkenen, die, met de zee in den rug, gevaarlijk kon worden. Tot dat einde deed hij in den nacht door de pionniers eene fleche opwerpen, die het sleutelpunt eener verdedigings-stelling moest uitmaken. De overige troepen werden middelerwijl ontscheept.

Met het aanbreken van den 13^{den} Maart, stond alles in slagorde geschaard, verlangende naar het bevelwoord «voorwaarts.» De verschillende verschansingen die men in het verschiep zag, waren door den vijand sterk bezet. De regeling van den aanval was uitvoerig ontwikkeld; een ieder had de grootte der hem opgelegde taak kunnen meten. Eindelijk werd het met ongeduld verbeide woord, uitgesproken, en dadelijk zetteden de divisie infanterie, de artillerie en kavallerie zich in beweging, en trokken den voorliggenden riviertak door. De 1ste luitenant LEUSDEN, kommanderende het detachement van 50 hussaren, had in last, om een weinig verder op den overtocht te bewerkstelligen, ten einde, zoo bedekt mogelijk, een meer links gelegen boschje te bereiken en daár een soort van hinderlaag te vormen.

Zoodra de bedoelde overtocht bewerkstelligd was en de troepen vooruitgerukt waren, kwam de artillerie met hare kanonnen, houwitsers en mortieren in batterij en opende een levendig vuur op de bentings des vijands en zijne tusschen dezelve geschaarde troepen. De groote menigte goed gewapende Bonieren ontwaar wordende, gelaste de Opperbevelhebber om de bokken te stellen en eenige Congrevische pijlen tusschen hunne talrijke kavallerie te werpen. Het verdoovend gedruisch van dit oorlogswapen was voor den vijand even nieuw als schrikboezemend. Vele wierpen zich op de knieën en zagen angstig de vuur- en rookzuil over hunne hoofden heengaan, de baan tekenende dien de pijlen doorliepen. Van deze ontzetting gebruik makende, beval de generaal de tirailleurs zich uit te spreiden, op alle punten den stormarsch te doen slaan en voorwaarts te rukken. Deze stoute beweging, door de evenvermelde gunstige omstandigheid ondersteund, had het gelukkige gevolg, dat de vijand, ongeveer 5 à 6000 in getal, na eene flauwhartige verdediging, al de door hem bezette versterkte punten ontweek, en naar de vlakke, aan den voet van het verder gelegene gebergte, terugtrok. Hunne achterwaartsche beweging geschiedde echter vrij ordelijk, zoodat de onzen tirailleurde voorwaarts moesten rukken.

Middelerwijl bespeurde men, dat de Bonieren in het gebergte eene vrij sterke reserve verborgen hadden, die zich

met de teruggetrokkene troepen vereenigde, waarop de vijand, met ongeveer 7 à 8000 man, eenen algemeenen aanval op onze troepen deed. Hunne talrijke kavallerie drong onversaagd, in wilden ren, door de tirailleur-linie der onzen door, en kon zich nu op de kolonnes werpen, of terugkeerende, de tirailleurs nederspietsen. De vijandelijke beweging was zeer goed beraamd, en werd niet minder goed uitgevoerd. Zij had nadeelige gevolgen kunnen hebben, indien dergelijke snelle wendingen, als eene eigenaardigheid der Indische strijdwijze, niet door den generaal voorzien waren geweest. De majoor GEY, altijd op die punten waar het gevecht het hevigste was, gelaste daarop den kapitein SOLLEWIJN, die de reserve aanvoerde, eenen tegen-aanval en zoodoende eene diversie te maken. De Opperbevelhebber liet te gelijkertijd de hussaren eene charge in de flank des vijands uitvoeren. Deze gecombineerde manoeuvre werd in dat haghelijk oogenblik met zooveel koelbloedige dapperheid uitgevoerd, dat de vijand niet alleen genoodzaakt werd, om het gewonnen terrein te verlaten, maar alsnu, voor goed, in het gebergte terug te trekken. De aanval en de terugdrijving hadden zeer snel en opvolgend plaats gehad, en toch kosteden die weinige oogenblikken, aan den vijand 50 gesneuvelden en 80 gekwetsten, terwijl men aan deze zijde 5 gesneuvelden en 10 gewonden bekomen had. Het verlies des vijands zou veel aanmerkelijker geweest zijn, indien de hussaren bij het te voorschijn komen uit hunne hinderlaag, een beter strijdpark hadden gevonden, dan de kort te voren bewerkte rijstvelden, die zij nu moesten doorworstelen. De Opperbevelhebber zwaaide intusschen den grootsten lof toe aan hunnen kommandant, den 1sten luitenant LEUSDEN, en zijne beide andere officieren, de luitenants VAN DER HOOP en VERMEER; ook de opperwachtmeester LA HURE (*) onderscheidde zich hier, even als bij alle gelegenheden, als zijn wapen in het gevecht geroepen werd. Onder de officieren die zich bijzonder hadden doen opmerken, en die voornamelijk door hun voorbeeld hadden medegewerkt, om den aanvallenden vijand terug te werpen, vinden wij den majoor GEY, den kapitein SOLLEWIJN, en den braven luitenant der mariniers 't HOOFD, welke laatste in het gewoel van het gevecht en met de sabel in de vuist, op den vijand indringende, drie lanssteken had bekomen. De kapitein VAN STIRUM, de luitenant der marine ZOUTMAN

(*) Thans majoor der guides, in Belgische dienst, en een der braafste hoofd-officieren welke dat leger telt, en die zoowel om zijn karakter als soldaten-verdiensten, door zijne vroegere kameraden op hoogen prijs wordt gesteld.

en al de officieren van den staf, hadden gewedijverd om de goedkeuring des Opperbevelhebbers te verwerven, en genoten die ook in ruime mate.

De vijandelijke negorij Mangara-Bombang, bestaande uit ongeveer 400 huizen, en om welker bezit men twee dagen, met volharding en na vele vermoeijensissen ondergaan te hebben, gestreden had, was nu in de magt der overwinnende troepen. Dit woonoord moest echter ophouden te bestaan, dewijl eene gestrenge kastijding noodzakelijk was: in den vroegen morgen rookten de puinhoopen nog; van Mangara-Bombang was de grondslag alleen overgebleven. De troepen betrokken het bivouac op het slagveld; het tooneel eener — wel is waar — met weinig kosten behaalde zege, maar dat, bij minder moedbetoon, getuige had kunnen worden eener bloedige nederlaag.

In den vroegen morgen van den 16^{den}, liet de Opperbevelhebber de nog ingescheepte Sumanapsche geregelde troepen, ongeveer 400 man, aan wal komen. De vereenigde troepen werden alsnu in drie kolonnen verdeeld. De regter vleugelkolonne, onder het bevel van den kolonel BISCHOFF, zette zich in den nacht in beweging, en trok de Sinjai over, terwijl de linker vleugelkolonne, onder aanvoering van den majoor DE BAST, in de rigting van het voorliggend gebergte, mede voorwaarts drong. Deze beide kolonnen moesten, de eerste regts, de andere links, de hoofdplaats Sinjai omtrekken, en eenen voorsprong op de centrumkolonne houden, bij welke de artillerie en de kavallerie ingedeeld waren, en waarmede de Opperbevelhebber, in den vroegen morgen van den 17^{den}, regstreeks op de negorij Groot Sinjai marcheerde. De generaal vooronderstelde, dat de majoor LE BRON, ingevolge de hem gegeven bevelen, in dienzelfden morgen, boven Sinjai, te Boele Boele zoude uitkomen. Deze beweging was met het oogmerk geregeld, om de 16000 man, die men te Sinjai in positie dacht, gelijktijdig in het front, in de beide flanken en in den rug aan te tasten, en zoodoende een groot deel van des vijands strijdkrachten in eens te vernietigen.

Toen de kolonne gelijktijdig van drie verschillende rigtingen voor Sinjai aankwamen, zag de Opperbevelhebber, tot zijne niet geringe verbazing, dat de Bonieren met overhaasting hunne stellingen verlieten en naar de zijde van Anatanke terugtrokken. In de verwachting dat zij op de kolonne van den majoor LE BRON zouden stooten en door dezen teruggedreven worden, liet de generaal zijne drie kolonnen, om en in Sinjai eene

positie nemen, zoodat de kolonel BISCHOFF met zijne kolonne aan de overzijde der rivier op den linker, en de majoor DE BAST met de zijne op den regter vleugel bivouacqueerden.

Het onverwachte wegblijven der landkolonne, was eene groote teleurstelling en verijdelde eene operatie, die aan den veldtogt een schitterend einde had kunnen maken. De generaal had echter de voldoening van eenige afgezanten der omliggende negorijen te ontvangen, die om genade smeekten en zich met de betuiging onderwierpen, dat zij door het hof van Boni waren gedwongen, om de wapens tegen het Nederlandsche Gouvernement op te vatten. Twee dezer zendelingen werden als gijzelaars teruggelaten, terwijl de anderen den last gegeven werd, om aan hunne Opperhoofden te zeggen, dat de generaal hen zelve verwachtte, om hunne onderwerping te ontvangen. Eene kleine contributie werd hen opgelegd. De generaal bedreigde hen, dat, ingeval zij aan deze vreedzame opvoering niet voldeden, hij Groot Sinjai zoude vernielen.

In den morgen van den 18^{den} deed de Opperbevelhebber eene groote verkenning, waartoe hij de rivier overtrok, den majoor GAMBIER den last opdragende, om, aan het hoofd der hussaren, deze verkenning verder naar de zijde des vijands uit te strekken. De kolonel BISCHOFF zou deze voorhoede, des noods, ondersteunen, terwijl de reserve, aan deze zijde der rivier, onder de wapens, in stelling bleef. De luitenant der marine ZOUTMAN, was met een gedeelte zijner flotille de rivier opgeroeid, bij welke VAN SPEYK het bevel over een der barkassen voerde. Deze vaartuigen moesten de rivier verkennen, en naar de omstandigheden, de troepen ondersteunen. VAN SPEYK lag bij de uitvoering van deze taak — volgens de rapporten van zijnen onmiddellijken chef — « den meest mogelijken ijver en inspanning aan den dag.»

Na verloop van 6 uren, kwamen de verkenningstroepen van alle zijden vermoeid terug, met de teleurstellende berigten, dat de vijandelijke legerafdeeling geheel verlopen was, en dat men geene kenteekenen van de aannadering der kolonne van den majoor LE BRON had bespeurd. De majoor GAMBIER, alleen door zijnen ijver voortgedreven, had zijne verkenning zoover mogelijk uitgestrekt, en was, door de rivier badende, teruggekomen, bij welke gelegenheid zich de kiem tot de ziekte zette, die hem korten tijd daarna in het graf sleepte.

Op den 20sten verscheen de lang verwachte kolonne, maar — van het zeestrand, en dus van de tegenovergestelde zijde van waar zij had moeten deboucheren, en alzoo in den rug onzer

troepen. De zoowel beraamde operatie leverde derhalve niet de uitkomsten op, welke de generaal had kunnen verwachten; het eenige — daarom niet te verachten — voordeel, dat men noogste, was, dat eene groote uitgestrektheid lands de krachten der Nederlanders had leeren kennen. Dezelfde Bonieren, nog onlangs zoo stout en ondernemend, en die weinige jaren vroeger, met hardnekkigheid het vaderlandsche erf aan eene driedubbele Engelsche krijgsmagt betwist hadden, zwichteden nu voor de strategische bewegingen van een handvol Nederlanders. De verschijning der Nederlandsche vlag boezemde allerwege vrees in. Zij was datzelfde doek, dat zich op die kusten altijd zoo roemvol ontrold had, en waaronder zij zoo groot en magtig geworden waren. De overleveringen — de geschiedrollen der Oosterlingen — van vroegeren tijd paarden zich met den indruk van het tegenwoordige, en daaraan weerstand te bieden, vermogten zij niet. En toch was die vlag gelijktijdig het symbool van den vrede, daar zij, evenals de slangenstaf der Hebreëuwen, op deze kusten als de verkondigster van genade wapperde, voor hen die zich onderwierpen.

Ook Groot-Sinjai werd gestraft, omdat de hoofden dezer districten geenszins aan de uitnoodiging voldeden, hen op eene vredelievende wijze door den generaal gedaan. Daaraan was eene bedreiging verknocht, die niet onuitgevoerd kon noch mogt blijven: Sinjai werd in asch gelegd, om Boni te verkondigen, welk lot het beschoren was, zoo geene tijdige onderwerping volgde.

Op den 22sten Maart werden al de troepen weder ingescheept, uitgezonderd de kolonne van den majoor LE BRON, waarbij nog 100 Sumanappers gevoegd werden. Deze kolonne kreeg Bevel, over land, in de strekking van Badjoa te marcheren, terwijl hare marsch zoodanig geregeld werd, dat zij, naar alle waarschijnlijkheid, den vijand in den rug zoude kunnen aanvallen, als de generaal die groote handelsplaats in het front aanviel.

Het aantal zieken was nu schrikbarend toegenomen, en tot op een derde gedeelte der gouvernements-troepen, d. i. tot 450 aangegroeid, waaronder men 12 officieren telde. De heer commissaris TOBIAS, evenals de majoors GAMBIER en VAN DER WIJCKE, worstelden met zware gal- en zenuwkoorts; de luitenant OLINGIUS bezweek onder deze ziekte. Dit leverde stof tot nadenken op. Terug te keeren vóór dat het sterke Badjoa en de vijandelijke hoofdstad Boni onderworpen of veroverd waren, was niet doenlijk. Het vooruitzicht van met

eene verzwakte magt voor de hoofdkrachten van den vijand te verschijnen, was evenmin bemoedigend. Een fors en doortastend besluit alléén kon een einde maken aan de onzekerheid, wat er te doen was. De weg der overwinning was roemvol gebaad; aan zijn eindpaal bloeide de palm des vredes, en de lauwerkrans der volharding: het voorwaarts, klonk nogmaals, en deed de zeilen ontrollen en de ankers ligten van de vloot, die Neêrlandsch dappere zonen voor Badjoa zou voeren.

J. C. VAN RIJNEVELD.

NIETS

OVER DE UITVALLEN BIJ EENE BELEGERDE VESTING.

(Ingezonden.)

De theorie der verdediging van belegerde vestingen leert: dat niets zoo zeer den voortgang van den belegeraar stuiten kan, dan het doen van gedurige uitvallen, en wel uit de volgende natuurlijke oorzaken: De vijandelijke mineur werkt met wantrouwen; hij ziet zijn werk gedurig vernietigen, waardoor de belegerde tijd wint; het noodzaakt den belegeraar groote wachten in zijne loopgraven te houden, en stelt hem daardoor aan groote verliezen bloot, enz. De ondervinding nu van vroegeren en lateren tijd leert, in weerwil daarvan: dat bij meest alle vestingen, welke met kracht en geregeld zijn belegerd geworden, en nadat de 1^e parallel voltooid was, van het middel, om door uitvallen den verderen voortgang des belegeraars te stuiten, zeer weinig is gebruik gemaakt.

Als oorzaken hiervan wordt gewoonlijk opgegeven: Het garnizoen was te zwak, of was te veel uitgeput, of de vesting was niet ingerigt tot het doen van uitvallen en mogelijk nog andere redenen, die allen, min of meer, gegrond kunnen zijn, en waarover men niet zal uitweiden. Het doel toch van deze regelen is alleen, om na te gaan, of het middel der uitvallen, om den belegeraar in den voortgang zijner loopgraven te stuiten, wel zoo algemeen aanwendbaar zij, als men dit zich voorstelt.

Ten einde mijne bedoeling duidelijker op te geven, van welke soort van uitvallen hier de reden zij, stelle men zich eene vesting voor, op een effen terrein, zonder terreinhindernissen voor de aangevallen fronten, met eene bezetting van 4000 man infanterie, welke door een sterk legerkorps, dat van alle middelen voorzien is, belegerd wordt.

Zoodra men uit de vesting bemerkt, dat de vijand zijne loopgraven wil openen — bij voorbeeld op 600 ellen afstand van

het glacis — dan zegt de theorie, en hetgeen ook meestal uitvoerbaar zal zijn: dat men en door kanonvuur, en door groote of kleine uitvallen, het openen der loopgraven moet trachten te beletten; de ondervinding echter leert, dat de eerste parallel, niettegenstaande al het schieten en al die uitvallen, na twee of drie nachten en meestal in den eersten nacht tot stand komt. — Heeft nu de belegeraar zijne eerste parallel voltooid en zijn de aangevallen fronten ingesloten, dan leert de theorie verder, dat men, behalve het vuren, aanhoudend groote en kleine uitvallen moet trachten te doen, ten einde daardoor het werk van den vijand te vertragen of wel te vernietigen.

Men neme nu aan, dat de Opperbevelhebber het besluit genomen heeft, eenen grooten uitval te laten doen. Daartoe moet vooreerst, op het bepaalde uur dat hij geschieden zal, aan alle batterijen en aan de infanterie uit de vesting, welke gezigt op dien uitval hebben, last gegeven worden, op een bepaald sein hun vuur te staken, en gelukkig wanneer zulk een sein door al de vurenden in de vesting gezien of begrepen is geworden. Nadat het bedoelde sein gegeven is, duurt het eenigen tijd, vóór dat de uitvallende troep zich in beweging stelt, en de belegeraar is reeds half voorbereid, dat er iets gebeuren moet. — Eindelijk verlaat de belegerde — voorondersteld met 500, 400 of 300 man — den bedekten weg, en daar hij vijf à zeshonderd passen moet doorloopen, om tot zijn doel te geraken, en dit uit den aard der zaak vrij onstuimig toegaat, is er niet veel aan order te denken.

Is er nu een sterke loopgraven-wacht in de parallel, dan zullen de uitgevallen troepen in dien tusschentijd reeds een vrij levendig vuur doorgestaan hebben, en het is meer dan waarschijnlijk, dat de uitval geenszins het voorgestelde doel zal bereiken en dat de troepen regts-om-keert maken. — Is de wacht niet sterk, wijkt zij en laat de loopgraaf vrij, dan zal de uitgevallen troep, die over den ontgraven grond dikwijls in 't duistere heen moet, ordeloos in de loopgraaf storten. — Wat nu gedaan? De medegenomen werkers moeten aan het slechten. Middelerwijl en van de eerste schrik bekomen, blijft de belegeraar ook niet stil; hij komt nu met eene sterke magt opzetten. — De uitgevallen troep, die niet regt weet wat hij verder te doen heeft, waar hij naar toe zal en daarbij op verre na niet op zijn gemak is, begint langzamerhand terug te trekken, tot dat hij eindelijk hals over kop den terugtog aanneemt en somtijds door den belegeraar op de hielen, ten minste een eind wegs, vervolgd wordt; dewijl het gestaakt vuur uit de vesting, hem daarin niet hinderlijk is.

Vooronderstellende dat de uitval gelukt is, moeten wij overwegen, welke voordeelen de belegerde er van getrokken heeft:

1°. Het werk van een gedeelte des nachts of morgen van den

belegeraar, is ten minste voor een uur (zeker niet langer) gestaakt geworden.

2°. Eenige van de door hem gemaakte werken zijn overhoop geworpen. Zich hieromtrent een te overdreven denkbeeld te vormen, zou verkeerd zijn; dewijl uit den aard der zaak, de tijd tot het slechten zoo gering is, dat de herstelling van het zoogenaamde geslechte gedeelte, niet veel tijds zal kosten.

3°. Dat hij schrik bij den vijand heeft ingeboezemd, vooral bij den mineur, die met meer wantrouwen (doch daarom niet minder spoediger) zal werken.

4°. Dat hij den moed bij den belegerden opwekt, en

5°. Dat er een schoon wapenfeit is verrigt geworden, dat het relaas der verdediging niet weinig zal opluisteren.

Had nu de belegerde geen nadeel van deze uitvallen, dan zoude men zeggen: den ganschen dag en nacht maar uitgevallen; doch de inconvenienten van groote uitvallen zijn grooter dan men denkt.

1°. Waar vindt men bij een garnizoen b. v. van 4000 man, den troep, die altijd gereed is, uitvallen te doen? — Want vooronderstelt, dat 1200 man op de wacht zijn, 1200 man van de wacht afkomen en 1200 man die rusten, dan kan men rekenen, dat de overige 400 man tot andere einden gebruikt worden. Moet nu de reserve de uitvallen doen, die reeds 24 uren op den wal heeft doorgebracht, dan is de reserve er erger aan toe, dan diegenen welke de wacht hebben; de manschappen te nemen van de wachten, die op zullen trekken, gaat ook niet goed; want dan zoude het optrekken der wachten, waarbij veel orde heerschen moet, als de verdediging naar behooren zal geschieden, aan te veel wisselvalligheden blootstaan, en het is daarbij moeilijk te vergen, dat de manschappen, die gelukkig of ongelukkig van eenen uitval terug komen, onmiddellijk geregeld ieder naar zijne wacht optrekt. Ziedaar een nadeel dat men niet te gering moet schatten, en daarom worden er ook gewoonlijk vrijwilligers gevraagd. Met vrijwilligers haalt men zich echter een onoverkomelijk inconvenient op den hals: dat er geen eenheid is, bij den troep die uitgaat. Dat deze vrijwilligers voor het grootste gedeelte niet uitgaan van wege het genoegen om te vechten, maar den uitval als middel gebruiken om weder 24 uren van de wacht, of van andere corveen, die zij berekend hebben dien dag te zullen moeten doen, vrij te blijven, waarvoor dus hunne kameraden moeten opkomen, dit is niet twijfelachtig. Op deze wijze komt er langzamerhand desorganisatie, en de officieren zijn niet in de mogelijkheid na te gaan, aan wiens beurt het het is de dienst te doen, waardoor verwarring en ontevredenheid ontstaat; een ongeluk, dat erger is dan alle voordeelen die somtijds een' uitval kan aanbrengen.

Welligt zal men vragen, waarom is er geen troep, die al

leen tot het doen van uitvallen bestemd is? Het antwoord is gelegen in het

2^e Inconvenient tegen het herhalen van groote uitvallen, namelijk, dat er geen groote uitval zal plaats hebben zonder verliezen te ondergaan. Ja zelfs in het geval dat de uitval niet gelukt, zullen er vrij wat dooden en gewonden komen, waardoor een voor uitvallen bepaalde troep spoedig ontmoedigd en gedesorganiseerd zou worden.

Het 3^e nadeel is dikwijls gelegen in de mogelijkheid, dat bij het terugslaan van groote uitvallen, vriend en vijand mede in de vesting kan dringen, en zoo al niet het werk of de bedekte weg daardoor genomen wordt, zal er echter eene verschrikkelijke verwarring heerschen, die allernadeeligst op het moreel des verdedigers kan werken. De uitvallen toch geschieden meest bij nacht en ontijden, en men stelle zich nu voor, hoedanig de ongeregelde troep, van den uitval terugkomende en door den belegeraar vervolgd wordende, zich weder in den bedekten weg werpt. Men zegt nu wel, dat de terugkomenden zich onder de bescherming der wachten, in de in- en uitspringende wapenplaatsen zullen stellen, en dat zij den belegeraar het medeindringen kunnen beletten; maar is de uitval in het stikdonkere geschied, dan weten de terugkomende zelve niet op welk punt zij terugtrekken, en loopen dikwijls regt op de wapenplaats aan, waardoor de wacht belet wordt om haar pligt te doen. Van den wal der vesting kan men geen 50 passen vooruitzien; enkele lichtkogels kunnen wel helpen, maar daarvan trekken vriend en vijand evenveel partij. Geschied nu de uitval bij daglicht, dan zal de belegerde door den belegeraar zoodanig ontvangen worden, dat de lust van uitvallen spoedig vergaan zal.

Het 4^e nadeel kan daarin bestaan, dat de geheele uitvallende troep wordt afgesneden, waarom de Opperbevelhebber dan ook altijd huiverig is, om groote uitvallen ver heen te zenden.

Uit dit een en ander kan men dus opmaken, dat groote uitvallen naar de eerste parallel, in enkele gevallen, goed kunnen uitloopen, maar ook zeer groote nadeelen kunnen ten gevolge hebben; reden waarom van dit middel zoo zelden wordt gebruik gemaakt.

Wat nu de kleine uitvallen naar de 1^e parallel aangaat, en, zooals men zegt, bij tusschenpozen, deze zijn niet doenlijk, en wel om het vuur uit de vesting zelve; tenzij men dit vuur gedurende den nacht geheel wil staken. Daarbij vergete men niet, dat er zelden veel liefhebbers zijn, die men er toe krijgen kan, om zich 600 passen vooruit te wagen. Wij gelooven derhalve, ook op grond van het voorgaande, niet te veel te zeggen, als men ten opzichte der uitvallen in het algemeen, de gebruikelijke uitdrukking bezigt: «*Gemakkelijker gezegd dan gedaan.*»

Zoodra de belegeraar zijne 2^e parallel voltooid heeft, worden de groote uitvallen hoe langer hoe moeilijker, wegens het geweldig vuur dat de uitvallers moeten doorstaan, alvorens hun doel te bereiken. Hoe zullen zij, eenmaal in de parallel zijnde, den terugtocht weder aannemen, en waar zich weder verzamelen? Hierbij vergete men niet, dat de palissaderingen in de bedekte wegen, gewoonlijk zoodanig zullen geleiden hebben, dat zij niet veel meer tot beveiliging der wachten zullen medewerken. Konde men nu bij den terugtocht, dadelijk een schrootvuur van den wal op den vijand openen, dan was zulks zeer nuttig; doch dit is ondoenlijk, zonder zijne eigene manschappen te dooden. — Na de tweede parallel zijn echter de kleinere uitvallen gemakkelijker uit te voeren, uithoofde dat de vijandelijke mineur alsdan digter bijgekomen en gemakkelijker te bekruipen is, of onverwacht op het lijf kan worden gevallen, terwijl een kleinere troep bij den terugtocht geene verwarring zal veroorzaken. Bij dit alles zou het echter nog altijd te bezien staan, wat meer nadeel aan den belegeraar zal toebrengen: de uitval, of het voortduren van het kanonen- en geweervuur van den wal, dat altijd om de uitvallen en dikwijls een' geruimen tijd moet gestaakt worden; en dit leidt nog tot een groot nadeel dat vele vestingen hebben, namelijk: zoodra de 5^e parallel gereed is, kan men van den hoofdwal met de meeste vrucht gebruik maken van de Coehoorn-, kogel- en steen-mortieren, alsmede van het geweervuur, maar dan zijn het juist deze vuren, die het bezetten van den bedekten weg, niet van weinige manschappen, maar met veel troepen, bijna onmogelijk maken, daar deze troepen van dit vuur zooveel te lijden zullen hebben als de belegeraar zelve. Een van beide is derhalve slechts mogelijk: de bedekte weg onbezet te laten, of het vuur van den hoofdwal te staken; zoodat, hoe men het ook neemt, wij gerust durven zeggen, dat het doen van uitvallen, waarvan men dikwijls als eene eenvoudige zaak hoort spreken, gemakkelijker gezegd dan uit te voeren is. Wij komen dus tot het volgende besluit:

Wordt eene vesting flauw belegerd en is het garnizoen daartoe sterk genoeg, maakt dan zoo vele uitvallen als maar mogelijk is, daar deze den belegeraar zullen ontmoedigen.

Wordt eene vesting door eenen overmagtigen vijand, naar alle regelen der kunst, belegerd, en ziet men geen' kans de loopgraven in de flanken te vallen, vermoet dan het garnizoen niet veel met uitvallen, aangezien de vesting er geen dag langer door zal behouden worden, terwijl het getal der dooden en gewonden er aanmerkelijk door zal vermeederen. In dit geval zal men door een werkzaam en aanhoudend vuur, den voortgang van den vijandelijken mineur trachten te stuiten, terwijl men door het goed bezetten der posten, welke men nog heeft kunnen behouden, den belegeraar zal noodza-

ken, om groote magt te moeten aanwenden om dezelve in zijn bezit te krijgen.

Daar het doel van den schrijver dezès niet is, om het doen van uitvallen af te keuren, maar wel om er de moeijelijkheid van te doen inzien, zoo zoude hij-zelf hoogst doelmatig vinden, dat in alle vestingen, waar mineurs hunne werkzaamheden jaarlijks verrigten, eenigen tijd besteed werd, om het garnizoen het doen van uitvallen te leeren, opdat de officier en soldaat niet zoo geheel vreemd zij, wanneer het in de werkelijkheid eens plaats moet grijpen. Immers, een soldaat, die nooit eene loopgraaf gezien heeft, zal, wanneer hij niet goed wordt voorgegaan, boven op dezelve blijven staan en weifelen omtrent hetgeen hij te doen heeft; een der oorzaken waardoor de uitvallen zoo dikwijls mislukken. — Men oefent toch de soldaat in alle zaken, weshalve een zoo gewichtig punt niet over het hoofd mag gezien worden.

N. N.

Het bovenstaande vertoog is door ons voorloopig opgenomen, in afwachting of op de daarin ontwikkelde, eenigzins vreemdsoortige denkbeelden, geene aanmerkingen van de zijde onzer lezers zullen volgen. In het geval zulks niet mogt plaats hebben, komen wij er nader op terug.

De Redactie.

KRIJGSKUNDIG LETTERNIEUWS.

Nagelatene werken van den Generaal KAREL VON CLAUSEWITZ:

- I. *De veldtocht in Rusland, in het jaar 1812. Met eene kaart van het tooneel des oorlogs. In klein octavo, gr. 228 bladz.*
- II. *De veldtocht van 1813 tot op den wapenstilstand en de veldtocht van 1814 in Frankrijk. Klein octavo, gr. 204 bladz.*
- III. *De veldtocht van 1815 in Frankrijk. Klein octavo, gr. 204 bladz.*

De drie werken uit het Hoogduitsch vertaald, in het jaar 1839 bij BBOESE & COMP. te Breda, uitgegeven.

De nagelatene werken van den Pruisischen generaal *Karel von Clausewitz*, door de weduwe, onder toezigt van deskundigen, in de Hoogduitsche taal in het licht gegeven, hebben — dit is niet te ontkennen — eenen grooten invloed uitgeoefend op de beoefening der krijgskunde als wetenschap, en op de rigting der denkbeelden over de groote krijgsoorlogen, waartoe Europa op het einde der voorgaande en in het begin van deze eeuw het tooneel geleverd had. Door de natuur met uitstekende begaafdheden toegerust, en met een door studie gescherpt oordeel trad hij reeds vroegtijdig op het tooneel der groote handelingen en in het gebied van het werkdadige oorlogsleven. Daarin werd dat vernuft en die

wijsgeerige kracht van zijnen geest gevormd, welke de meeste schrijvers van eenigen naam — waaronder de ons zoowel bekende Pruisische kolonel *von Decker*, eene eerste plaats bekleedt — in zijne geschriftten zoo zeer bewonderd hebben. Voor hem werd de oorlog een onderwerp van studie, — niet om de vermengde begrippen en pedante of fantastische voorstellingen, alsook de in-deeling der krijgskunst van de vroegere schrijvers, na te pluizen en hunne aanwijzingen te volgen; maar om de levende krachten, die in den oorlog werkzaam zijn, te leeren kennen. Deze rigting zijner denkbeelden moest hem reeds tot de praktische beoefening der krijgsgeschiedenis brengen, en evenzoo tot het maken van vergelijkingen, tusschen datgene wat hij praktisch onder de oogen had, en dat wat de geschiedenis hem voorhield. Daarmede toetste hij de grondbeginselen der krijgskunst zooals ze toenmaals voorgedragen en geleerd werden, en vermeende te mogen vooronderstellen, dat de meeste dier beginselen in strijd waren met het karakter, dat de oorlog in de praktijk vertoont. Hij liet het aan anderen over, te beslissen, of de theoriënsmesters werkelijk gedwaald hadden, of dat zij het beeld des oorlogs slechts onjuist geschetst, en deszelfs beginselen onduidelijk voorgedragen hadden. Uit de beschouwing der praktische krijgsvvoering, ontwierp hij eene karakteristieke schetsteekening van dat beeld, en die teekening zou de theorie zijn van hetgeen hij praktisch gezien en ondervonden had. Op eene dusdanige wijze vormde hij de bouwstoffen voor de beoefening van den oorlog als wetenschap en voor derzelve beoefening langs den geschiedkundigen weg. Zijn werk, *vom Kriege*, zoowel als zijne geschiedkundige vertoogen en zijne taktische en strategische studien, die na zijnen dood zijn gedrukt, waren blijkbaar het schema voor een groot werk, over de theorie en praktijk, dat hij welligt later zelf voor den druk zoude bearbeid hebben. Velen — en daaronder behooren ook wij — hebben het eerste der genoemde werken beschouwd als een noodzakelijk uitvloeisel van zijn critisch oordeel over de veldtogten waarvan hij ons zulke meesterlijke omtrekken geleverd heeft. Om zoo te oordeelen, moest hij eene *dusdanige* theorie opstellen; want zijne critiek moest, voor alle gevallen, wetenschappelijk zijn, en de zijne stond zelden in overeenstemming met de aangenomene beginselen. *Clausewitz* gevoelde zich derhalve vrij van schoolsche banden, en in staat, om een werk te wrochten, waarvan hij de zamenstellende deelen naar het leven had geteekend en tot op de keper had gezien. Zijne aantekeningen over personen en zaken schijnen geschreven te zijn voor eigen overdenking, en niet dadelijk voor de beoordeeling van een grooter publiek. Voor de wetenschap en de geschiedenis hebben zij daarom juist eenige meerdere waarde verkregen, omdat zijn genie daarin zoo geheel onafhankelijk van het qu'en dira-t-on de pen voerde.

De oorlog — zegt men — is de groote oefenschool tot opzaming van menschenkennis. *Clausewitz* bevestigt dit meermalen en op eene sprekende wijze, bijna op elke bladzijde zijner geschriften. De critiek — zegt men eveneens — leidt den studierenden tot in de geheimste schuilhoeken der wetenschap; en als men de geschiedkundige werken van *Clausewitz* gelezen heeft, dan blijft er geen twijfel over, dat de critiek zijne geleidster geweest is, bij de onthulling van het ware beeld des oorlogs en der oorlogsvoering.

Het laat zich ligtelijk begrijpen, dat hij, met deze rigting zijner denkbeelden, vele vereerders onder zijne lezers moest vinden; doch ook dat het aantal zijner bedillers niet gering moest zijn. Zijne critiek had den levenden niet gespaard, en dit was genoeg, om menige gekwetste autoriteit als aristarch te doen optreden, en anderen tegen zijne gevoelens en denkbeelden in het harnas te jagen. De ideologen vooral waren door hem te pijnlijk getroffen, dan dat zij de kreeten van afkeuring konden smoren. Een en ander was oorzaak, dat zijne nagelatene geschriften, in den beginne door allen die naar geestontwikkeling streefden, als het ware verslonden werden. Vriend en vijand — allen kwamen overeen, dat zijne geschriften noodzakelijkerwijze eenen blijkbaaren invloed op de beoefening der krijgskundige wetenschappen zouden uitoefenen. Dat zijne geschiedkundige vertoogen slechts onvolmaakte schetsen waren — dit was niet tegen te spreken — dat hij nu en dan faalde in het beoordeelen van personen en zaken, ook daarover behoefde niet langer getwist te worden; maar dat zijne critiek bijzonder geschikt was, om het verband tusschen theorie en praktijk uit een juist oogpunt te doen zien, dit wilde de tegenpartij aan zijne vereerders en navolgers niet toegeven.

Aan de officieren die bij ons te lande de Duitsche taal beoefenen, en die met de voortgangen der krijgskunst gelijken tred wilden houden, bleven de werken van *C.* niet vreemd; daardoor vermogt zijne nagedachtenis eenige vereerders te meer tellen. Voor den minder geoefende was zijne geheel oorspronkelijke schrijfwijze te ingewikkeld. Van die zijde werden de heeren *Broese & Comp.* meermalen uitgenoodigd, om de werken van *Clausewitz*, door deskundigen in het Nederduitsch te doen vertolken. Door daaraan gehoor te geven, werden de drie hierboven aangekondigde deelen, kort na elkander en wel in het afgeloopen jaar, in het licht gegeven.

Na hetgeen wij hebben laten voorafgaan, zal het onnoodig wezen, om veel meer over den inhoud dezer drie geschiedkundige vertoogen te zeggen. De belangrijkheid, om het oordeel van den grootsten krijgskundigen wijsgeer dezer eeuw, over de drie laatste merkwaardige veldtogten van onzen leeftijd te kennen, hebben wij reeds doen gevoelen. En indien het nu al waarheid is, dat deze relazen geenszins den naam van uitgewerkte vertoogen verdienen, is het niettemin onbetwistbaar, dat de vonken van des schrij-

vers omvattenden geest daarin een te schitterend licht verspreiden, om niet waardig te zijn algemeen gekend te worden. Van personen en zaken levert hij slechts de omtrekken, maar het zijn de omtrekken van eene meester-hand, overheerlijk in gelijkenis, en gemakkelijk van bevatting.

De vertolking dezer geschriften was eene zeer moeilijke taak, omdat de Hoogduitsche tekst, geenszins voor den druk gesteld, al het ingewikkelde eener geheel nieuwe theorie, en daardoor nieuwe en geheel oorspronkelijke vormen bevat. De vertolking maakte eene opzettelijke studie van de door den schrijver gebrachte taal, en van de rigting en het doel zijner denkbeelden noodzakelijk. De naam van den Vertaler vindt men op den titel niet vermeld; wij echter maken er ons een genoeg uit, om den te zedigen man, gelijktijdig met het bekend maken van zijnen naam, tevens den lof toe te kennen, dat hij zijne taak op eene uitmuntende wijze vervuld heeft. De heer *E. H. Brouwer*, assistent-bibliothecaris aan de Koninklijke Militaire Akademie, kan het ons niet ten kwade duiden, dat wij eindelijk den sluier oplichten, waarachter hij zich reeds te lang verborgen hield. Trouwens deze waren niet de eerste vruchten zijner pen, die het publiek werden aangeboden; wij achten ons echter niet bevoegd, de andere met name aan te wijzen, omdat wij ons overtuigd houden daardoor zijne bescheidenheid te kwetsen. De dienst welke de kundige vertaler onze krijgskundige literatuur bewezen heeft, moge bij zijne lezers eene even hooge erkenning vinden, als onze persoonlijke hoogschatting zijner bijzondere verdiensten.

J. C. VAN RIJNEVELD.

Op het oogenblik dat wij dit nederschrijven, ziet bij onze uitgevers het licht:

De Afrigtings-kunst, door B. VAN MERLEN, *Ritmeeester-kommandant*. Voor rekening van den auteur gedrukt (75 Cents).

In den aanhef van de voorrede zegt de auteur: «De hier volgende Afrigtings-kunst, is eene vrije vertaling van het tweede deel van het Pruisische Reglement voor de rijk-kunst, doch aanzienlijk verbeterd en vermeerderd naar de regels voorkomende in het werk van den Pruisischen pikeur SEIDLER, in 1837 te Berlijn verschenen.»

«Deze handleiding bevat de wijze van afrigting, welke bij de Pruisische kavallerie en thans ook bij de onze gevolgd wordt, en die ons, na eene driejarige beproeving, allezins doelmatig toegeschenen heeft. Hoewel dit werkje nuttig is voor iederen liefhebber der rijk-kunst, is het bijzonder voor den kavallerie- en artillerie-officier ingerigt.»

BIJLAGE IX.

BEHOORENDE BIJ DEN MILITAIREN SPECTATOR, 8de DEEL, N°. 9.

(Maand Maart, 1840.)

LAATSTE BENOEMINGEN, OVERPLAATSINGEN EN VERANDERINGEN BIJ HET LEGER.

BENOEMD:

Bij het reg. lanc., tot luit.-kol.-komm.: de luit.-kol. J. J. Gantois, ad interim het regiment kommanderende. Bij het korps der genie en sappeurs in de Oost-Indien, tot 2de luit.: de wachtm. tit. T. J. H. Gevers, van het korps rijd. art.

Verplaatsingen.

Bij de afd. kur. n°. 5: de ritm.-komm. J. Mathijs en de ritm. D. van Werkhoven en W. van Citters, allen van de afd. kur. n°. 9. Bij het korps der genie en sappeurs in de Oost-Indien: de 1ste luit.-ing. J. von Dentzsch; de 2de luit. S. M. Hebert, van het 4de bat. art. nat. mil. Bij het wap. der inf. in de Oost-Indien: de 2de luit. J. Vorstenbos en G. B. Becking, beide van de 1ste afd. inf. Bij het dep. van oorlog gedetacheerd: de luit.-kol. A. W. H. Nolthenius de Man, van den generalen staf.

Eervol ontslagen:

De 2de luit.: G. E. G. C. K. Jonkheer Dommer van Poldersveldt, van de afd. kur. n°. 9; G. F. A. Snoeck, van de 8ste afd. inf. H. C. Hanewinkel, van het 4de bat. art. nat. mil.

Non-activiteits-tractement verleend aan:

Den 2de luit.-kwartierm. C. Peereboom, van de 9de afd. inf.

Tydelyk op non-activiteit gesteld:

De 2de luit. J. H. F. Joost, van de 4de afd. inf.

Titulaire rang.

Dien van luit.-kol.: aan den gep. majoor J. F. Latour.

Overleden.

De 1ste luit. D. D. J. Dubois, van de 2de afd. inf. en gedetacheerd bij den generalen staf. De 2de luit. H. N. Buyt, van de 9de afd. inf. De kap. J. Wilson, van de 6de afd. inf.

Schelsteekening
van den
aanval en de verovering
Badjoa
Door de Nederlandsche Troepen
onder aanvoering
van Z. E. den Luit^{ant} Genl. Baron van Geen

A Landings punt.	G Tweedekkerwaaldetou
B Vijfde barkasjen en praauwen met kan-
doegstreepen.	H Tene schepen en de n. Baanen-
bajang.
C Generaal, Kapitein van Geen.	I Valsche uitroep bestaande uit
mattoren, tamboers, pipis
en muzyk.
D Twee genopsende barkasjen van de
landing te dekken.	K Rijpachtig mast rond met wedde bedekt.
E Genopsende barkasjen en twee praau-
wen met Conspylen.	L De rivier Tanyola.
F Genopsende praauwen van den
Kier Atoe Saar.	M Noeras met Stuken.
	N Houlen staketel.

50 100 150 200 250 300 350 400 Dags

